

LAHDEN KAUPUNKI, YMPÄRISTÖTERVEYS

**YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON
VALVONTASUUNNITELMA
VUOSILLE 2020-2024**

Sisällysluettelo

1.	Valvontasuunnitelman yhteinen osa.....	1
1.1.	Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet	1
1.2.	Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi.....	1
1.3.	Lainsäädäntöperusta	2
1.4.	Ohjelmakauden teema.....	2
1.5.	Valvontayksikkö.....	3
1.5.1.	Toimialue ja toimintaympäristö	3
1.5.2.	Henkilöstö ja voimavarat	3
1.5.3.	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	4
1.5.4.	Delegoinnit.....	4
1.5.5.	Laatujärjestelmä.....	4
1.6.	Valvonta.....	5
1.6.1.	Tietojärjestelmät.....	5
1.6.2.	Valvonnan maksullisuus.....	5
1.6.3.	Hallinnolliset pakkokeinot	6
1.7.	Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat	6
1.8.	Viestintä.....	6
1.9.	Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvittäminen.....	7
2.	Elintarvikevalvontasuunnitelma.....	9
2.1.	Ilmoitetut ja hyväksytyt elintarvikehuoneistot.....	9
2.2.	Kontaktimateriaalitoimijat.....	10
2.3.	Alkutuotanto	11
2.4.	Ensisääpumispaikat	11
2.5.	Muu valvonta.....	12
2.6.	Tarkastusten määrittely ja sisältö	13
2.7.	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	13
2.8.	Näytteenotto.....	14
2.9.	Painopisteet ja projektit	14
3.	Terveydensuojelun valvontasuunnitelma	15
3.1.	Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet.....	15
3.2.	Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily	15
3.3.	Radon	16
3.4.	Fluorisoivat kaasut (otsoni ja F-kaasuasetus).....	16
3.5.	Ennakoiva terveydensuojelutyö.....	17
3.5.1.	Lausunnot.....	17

3.5.2.	Sidosryhmätyöskentely.....	17
3.6.	Muut valvontakohteet	17
3.7.	Tarkastusten määrittely ja sisältö	18
3.8.	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	19
3.9.	Näytteenotto.....	20
3.10.	Painopisteet ja projektit.....	21
4.	Tupakkalain ja nikotiinikorvausvalmisteiden valvontasuunnitelma	22
4.1.	Myynnin valvonta.....	22
4.2.	Tupakointitilojen valvonta	22
4.3.	Asuinyhteisöiden tupakointikiellot.....	22
4.4.	Muu valvonta.....	22
4.5.	Tarkastusten määrittely ja sisältö	23
4.6.	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	23
4.7.	Näytteenotto.....	23
4.8.	Painopisteet ja projektit	24
5.	Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma.....	25
5.1.	Johdanto.....	25
5.2.	Painopisteet.....	25
5.3.	Valvonnan toimeenpano	25
5.4.	Eläinten terveyden valvonta	25
5.5.	Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti	26
5.6.	Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti.....	27
5.7.	Eläinten hyvinvoinnin valvonta.....	28
5.8.	Eläimistä saatavat sivutuotteet.....	29
5.9.	Täydentävien ehtojen valvonta.....	29
5.10.	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	29
5.11.	Eläinlääkintäpalvelujen tilastointi ja raportointi.....	31
6.	liitteet.....	32

1. Valvontasuunnitelman yhteinen osa

1.1. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Tavoitteina ovat turvalliset elintarvikkeet, hyvälaatuinen talousvesi, terveellinen asuin- ja elinympäristö, terveet ja hyvinvoivat eläimet sekä toimiva eläinlääkintähuolto. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää tai minimoida epidemioita, vähentää huomattavasti terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja sekä ehkäistä esimerkiksi sisäilmaongelmista aiheutuvia kroonisia sairauksia.

Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta kaikesta tekemisestään. Viranomaisvalvonnan tarkoituksena on varmistaa tuotteiden/palveluiden määräystenmukaisuus sekä toimijoiden tasapuolinen kohtelu ja turvata kuluttajansuojaa sekä edellytyksiä harjoittaa toimintaa eri sektoreilla.

Ympäristöterveydenhuollon valvonta on suunnitelmallista ja perustuu jatkuvaan riskien arviointiin. Valvontaa suunnitellaan niihin kohteisiin, joissa sille on eniten tarvetta. Riskin suuruuteen vaikuttavat mm. toiminnan luonne ja laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys.

Valvonnalle asetetut tavoitteet on saavutettu, kun:

- valvonta toimii esimerkillisesti koko valvontaketjussa
- valvonta on vaikuttavaa, tehokasta ja riskiperusteista
- valvonnan osaaminen on korkeaa tasoa
- valvonta on asiakaskeskeistä ja laadukasta
- valvonnan viestintä on tehokasta ja ennakoivaa
- valvontaa raportoidaan läpinäkyvästi keskusviranomaisille
- laboratoriot toiminta ja tiedonhallinta tukevat tehokkaasti valvontaa
- valvontaan luotetaan ja sitä arvostetaan.

1.2. Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma, jossa otetaan huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma. Suunnitelmallisen valvonnan on oltava laadukasta, riskiperusteista sekä terveyshaittoja ja -vaaroja ehkäisevää.

Kuntalaisille, yrityksille ja yhteisöille on varattu vaikuttamismahdollisuus valvontasuunnitelmaan tiedottamalla valmistelun vireilläolosta. Tiedote on ollut noin kahden kuukauden ajan nähtävillä internetissä sekä Lahden kaupungin uutisvirrassa, että ympäristöterveyden omilla sivuilla.

Tämä valvontasuunnitelma on laadittu ohjelmakaudelle 2020-2024. Valvontasuunnitelman hyväksyy Lahden rakennus- ja ympäristölupalautakunta kaupungin ympäristöterveydenhuollosta vastaavana toimielimenä. Suunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa ja mikäli siihen tulee olennaisia muutoksia, tuodaan päivitetty versio uudelleen lautakunnan hyväksyttäväksi.

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään valtakunnallisten VATI (Ympäristöterveydenhuollon toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä) ja VYHA (Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä) -järjestelmien avulla. Suunnitelman toteutumista arvioidaan kalenterivuoden päätteeksi. Arviointiraportti käsitellään rakennus- ja ympäristölupalautakunnassa sekä toimitetaan VYHA:n kautta Etelä-Suomen aluehallintovirastolle maaliskuun loppuun mennessä.

Jos toteutuma poikkeaa merkittävästi suunnitelmasta, käydään valvontayksikön henkilökunnan kanssa läpi poikkeamaan johtaneita syitä ja nämä pyritään ottamaan huomioon seuraavan vuoden suunnitelmallisessa valvonnassa.

1.3. Lainsäädäntöperusta

Ympäristöterveydenhuollon keskeistä erityislainsäädäntöä ovat:

- elintarvikelaki (23/2006)
- eläinlääkintähuoltolaki (765/2009)
- eläinsuojelulaki (247/1996)
- eläintautilaki (441/2013)
- terveydensuojelulaki (763/1994)
- tupakkalaki (549/2016)
- lääkelaki (395/1987)

Näiden lisäksi valvontaa määrittelevät lakeihin kytkeytyvät asetukset sekä Euroopan unionin lainsäädäntö.

Ministeriöiden alaiset keskushallinnon valvontaviranomaiset suunnittelevat, ohjaavat ja valvovat ympäristöterveydenhuoltoa valtakunnallisesti omilla toimialoillaan seuraavasti:

Maa- ja metsätalousministeriö

Ruokavirasto

- elintarvikelainsäädäntö
- eläinlääkintähuoltolaki

Sosiaali- ja terveysministeriö

Valvira

- terveydensuojelulainsäädäntö
- tupakkalainsäädäntö
- elintarvikelaki (alkoholijuomat)
- talousvesiasetus STMa 1352/2015

Fimea

- lääkelaki (nikotiinivalmisteiden myynti)

Säteilyturvakeskus

- säteilylaki (solariumlaitteiden valvonta)
- talousvesiasetus (isojen vesilaitosten jakaman veden radioaktiivisuus)

Aluehallintovirastot ohjaavat ja valvovat annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialueillaan. Lahden kaupunki kuuluu Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueeseen.

1.4. Ohjelmakauden teema

Valvontaohjelmakauden 2020-2024 teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Tätä edistetään panostamalla hyvään yhteistyöhön eri viranomaistahojen ja toimijoiden kanssa sekä satsaamalla valmiussuunnitteluun ja häiriötilanteisiin varautumiseen.

1.5. Valvontayksikkö

1.5.1. Toimialue ja toimintaympäristö

Lahden ympäristöterveys vastaa Lahden kaupungin alueen ympäristöterveydenhuollon valvonnasta. Valvontayksikkö kuuluu hallinnollisesti Lahden kaupunkiympäristön palvelualueen rakennus- ja ympäristövalvonnan vastuualueeseen, joten viranomaisyhteistyö rakennusvalvonnan sekä ympäristöpalvelujen kanssa on tiivistä ja sujuvaa.

Lahdessa on merkittävästi elintarviketeollisuutta; suuria leipomoita, juomatehdas sekä mallastamo ja hiiva-tehdas. Kaupungissa järjestetään läpi vuoden lukuisia yleisötapahtumia mm. urheilukeskuksen ja sataman alueilla. Lahteen on sijoittunut koko maakunnan kannalta keskeisiä oppilaitoksia sekä lisääntyvä määrä erilaisia hoiva- ja sosiaalipalveluita tarjoavia yksiköitä. Kaupungin alueella on seitsemän EU-uimarantaa ja niiden lisäksi viisi säännöllisesti valvottua pientä yleistä uimarantaa. Pohjavesien suojelulla ja talousveden laadun tarkkailulla on Lahdessa erityisen tärkeä rooli, koska kaupunki sijaitsee Suomen suurimpiin kuuluvien pohjavesimuodostumien tuntumassa ja asutus sekä teollisuus ovat sijoittuneet suurelta osin käyttövesivarojen päälle.

1.5.2. Henkilöstö ja voimavarat

Ympäristöterveyden yksikössä työskentelee ympäristöterveyden päällikkönä toimiva kaupungineläinlääkäri, johtava terveystarkastaja, seitsemän terveystarkastajaa ja hallintosihteerit. Hallintosihteerit kuuluu hallinnollisesti konsernihallintoon, mutta hänen työnkuvaansa kuuluu suurimmilta osin ympäristöterveyteen liittyviä tehtäviä. Lisäksi yksikköön kuuluu kaksi praktikkoeläinlääkärinä, yksi valvontaeläinlääkäri ja klinikkavastaava.

Kaupungineläinlääkärin toimenkuvaan kuuluu suunnittelu ja esimiestehtävät sekä tarvittaessa poikkeustilanteissa osallistuminen eläintautien torjuntaan. Praktikkoeläinlääkärit hoitavat peruseläinlääkintää, eläinten terveydenhuoltoa, pakollisiin eläintautivastustusohjelmiin liittyvää näytteenottoa sekä Lahden kaupungin osuutta päivystysalueen päivystyksistä. Praktikkoeläinlääkärit tekevät myös säännöllisesti eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan virkatehtäviä. Valvontaeläinlääkäri huolehtii eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnasta ja valvontatehtävät ovat pääsääntöisesti valtion korvaamia. Klinikkavastaava työskentelee praktikkoeläinlääkäreiden apuna ja valvonnassa hoitaen myös välinehuoltoa, siivousta, ajanvarausta, puhelinneuvontaa ja juoksevia asioita. Lahden kaupungilla on lisäksi Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kanssa sopimus, joka valtuuttaa valvontaeläinlääkärit hoitamaan valtion maksamia valvontatehtäviä myös toisen valvontayksikön alueella. Näihin kuuluvat eläinsuojelu- ja eläintautivalvontaan liittyvät tarkastukset ja päätökset.

Terveystarkastajat ja ympäristöterveystarkastajat hoitavat elintarvikelain, terveydensuojelulain sekä tupakkalain mukaista valvontaa. Näihin kuuluvat mm. säännölliset tarkastukset elintarvikkeiden myynti- ja tarjoilupaikkoihin, talous- ja uimavesivalvonta, olosuhdevalvonta mm. asunnoissa ja kokoontumishuoneistoissa (kuten koulut, päiväkodit ja sosiaalialan laitokset). Lisäksi tarkastajat avustavat valvontaeläinlääkärinä eläinsuojelutarkastuksissa. Johtava terveystarkastaja toimii yksikön päällikön sijaisena tämän poissa ollessa. Hallintosihteerit tukevat valvontaa mm. asiakirjaprosesseissa ja laskutuksessa sekä huolehtii yksikön internetsivujen päivittämisestä.

Ympäristöterveydenhuoltoon kuuluu tehtäviä, joita ei voida ennakoida, mutta joiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaisten hakemusten ja ilmoitusten käsittelyt, epidemioiden ja terveyshaittaepäilyjen selvittämiset sekä eläinsuojeluvalvonta. Ennakoimattomaan viranomaistyöhön kuuluu myös lausuntojen ja todistusten kirjoittamista sekä neuvontaa ja ohjausta, joita on annettava tarpeen vaatiessa.

1.5.3. Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Lahden kaupunki varmistaa rekrytoimiensa henkilöiden riittävän pätevyyden ennen virkasuhteen solmimista tarkastamalla henkilön tutkintotodistuksen. Eläinlääketieteen opiskelijoilta, joilla todistusta ei vielä ole, tarkistetaan ammatinharjoittamisoikeustiedot Ruokaviraston ylläpitämästä eläinlääkärirekisteristä.

Kaupunki työnantajana huolehtii siitä, että ympäristöterveyden henkilökunnalla on mahdollisuus osallistua ammatilliseen täydennyskoulutukseen vähintään kahdeksana päivänä vuodessa. Suomen eläinlääkäriliiton suositus eläinlääkäreiden täydennyskoulutuksesta on kymmenen päivää vuodessa, mihin pyritään mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan. Viranhaltijoita kannustetaan osallistumaan aktiivisesti Ruokaviraston, Valviran ja aluehallintoviraston järjestämille työnohjaus- ja neuvottelupäiville, jotka ovat kaupungille maksuttomia, mutta tuovat paljon ajankohtaista tietoa paikallistasolle. Koulutuksiin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan etäyhteyden välityksellä. Myös Euroopan komission järjestämille ja kustantamille kursseille voidaan hakea, kun aihe katsotaan henkilön osaamisalueeseen sopivaksi. Täydennyskoulutuksella varmistetaan virkatehtävien kannalta riittävän ja ajantasainen valvontatiedon, lainsäädännön ja erilaisten hallintomenettelyjen tuntemus sekä tehtävien hoidon edellyttämien tietojärjestelmien käytön osaaminen.

Tavoitteena on, että valvontayksikössä olisi erikoisosaamista kaikilta ympäristöterveydenhuollon osa-alueilta. Viranhaltijoiden tehtäviin kuuluu erikoisosaamisalueita, joiden hallitsemiseen tarjotaan riittävät panostusmahdollisuudet. Vaativissa kohteissa ja erityisissä painopistetarkastuksissa voidaan näin hyödyntää erikoistuneen henkilön osaamista valvontatyön tukena.

Uuden työntekijän perehdyttämistä varten laaditaan henkilökohtainen perehdytysuunnitelma. Perehdyttämisestä huolehtivat esimies ja vastaavia työtehtäviä tekevät kollegat.

1.5.4. Delegoinnit

Lainsäädännön tarkoittamana kunnan monijäsenenä valvonta- ja terveydensuojeluviranomaisena toimii Lahden kaupungin alueella Lahden rakennus- ja ympäristölupalautakunta. Lautakunta on kaupungin hallintosäännön mukaisesti siirtänyt toimivaltaansa edelleen alaisilleen viranhaltijoille ympäristöterveyden päätösvalan delegointimatriisissa tarkemmin määritellyllä tavalla. Matriisia päivitetään tarvittaessa esimerkiksi lainsäädännössä tapahtuvien muutosten vuoksi.

1.5.5. Laatujärjestelmä

Elintarvikelain mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen tulee laatia toimintaansa sopiva laatujärjestelmä sekä ylläpitää ja soveltaa sitä. Laatujärjestelmää koskevista vaatimuksista säädetään valvontaasetuksessa.

Lahden ympäristöterveyden laadunhallinta on osa kaupungin johtamisjärjestelmää. Laadunhallintaa koordinoi ja tukee konsernihallinnon kehityspalvelujen laaturyhmä yhteistyössä palvelualueiden ja tytäryhtiöiden kanssa. Käytännön toimenpiteitä ovat säännölliset yksikköjen itsearviointit, vuosisuunnitelman mukaiset toiminnan auditoinnit, palvelualueiden sekä konsernihallinnon johdon katselmukset sekä prosessien sujuvoittaminen asiakkaan ja henkilöstön näkökulmista.

Ympäristöterveyden laatujärjestelmä koostuu kaupungin IMS-järjestelmästä ja Dynasty -dokumenttienhallintaohjelmasta. IMS-järjestelmään on tallennettu toimintakohtaiset prosessikuvaukset. Laatukorteissa on toiminto-ohjeistusta mm. talousveden näytteenottoon ja talousveden tutkimuksiin sekä ruokamyrkytysepidemian selvittämiseen ja elintarvikehuoneiston Oiva-tarkastuksen tekemiseen. Terveystensuojelun mukaisessa valvonnassa voidaan hyödyntää valtakunnallista terveydensuojelun valvontaohjeistoa, josta löytyy valvontaa tukevia tarkastusohjeita ja malliasiakirjoja.

Pääprosessien kuvaukset on jaoteltu lainsäädännön mukaan; elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka-, lääke-, eläinlääkintähuolto- ja eläinsuojelulaki. Asiakkaina ja osallisina ovat kuntalaiset, toimijat, sidosryhmät ja muut viranomaiset. Tukiprosesseina ovat laboratorio-, tietotekniikka- ja laskutuspalvelut, tiedonhallintajärjestelmät ja viranomaisyhteistyö. Ympäristöterveys osallistuu myös aktiivisesti kaupunkiympäristön palvelualueen sisäiseen laadun kehittämistyöhön, jota tehdään myös kaupunkitasoisesti. Laadukkaalla ja järjestelmällisellä toiminnalla tavoitellaan vaikuttavuutta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto suorittaa valvontasuunnitelmansa mukaisesti arviointi- ja ohjauskäyntejä ympäristöterveyden yksiköihin ja toimittaa havainnoistaan raportin, jonka perusteella toimintaa tarkastellaan ja korjataan.

1.6. Valvonta

1.6.1. Tietojärjestelmät

Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä VATI on valtakunnallisesti ylläpidetty web-käyttöliittymällä varustettu ympäristöterveydenhuollon työkalu valvontaa tekeville ja valvontaa ohjaaville tahoille. Valvontakohderekisterin lisäksi VATI toimii sekä suoritteiden kirjausalustana, että valvonnan suunnittelu- ja seurantatyökaluna. Valvonnasta kerättäviä tietoja käytetään valvonnan seurannassa, toteutumisen arvioinnissa sekä ohjauksen ja suunnittelun tukena niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. VATI järjestelmään tullaan ottamaan käyttöön myös valtakunnallinen sähköinen ilmoitus ja toimenpidepyyntöjärjestelmä (ILPPA), joka toimii Suomi.fi sivuston kautta. Tupakkalain valvonnassa voidaan hyödyntää myös Valviran ylläpitämää tupakan myyntiluparekisteriä, jonne tallentuvat myyntilupahakemusten lisäksi niiden liitteenä toimitettavat asiakirjat.

Praktikkoeläinlääkärien ja klinikkavastaavan käytössä on Terakuun ohjelmisto, joka sisältää lääkekirjanpidon, potilaskirjanpidon ja laskutusohjelman sekä mahdollistaa AVI:lle toimitettavien kuukausiraporttien tekemisen. Lisäksi eläinlääkintähuollon toimialalla tietoja on koottu useisiin eri tietojärjestelmiin, joita ovat eläinlääkäreiden hyödynnettävissä tarpeen mukaan. Tällaisia ovat esimerkiksi eläintenpitäjärekisteri, eläintenpitokielto rekisteri, Pikantti, Elite (valvontajärjestelmä), Elvis (eläinten hyvinvointisovellus), Elvi (eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä), TRACES (kansainvälinen elävien eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyden ja valvontajärjestelmä), NASEVA (nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä) ja SIKAVA (sikaloiden terveystilarekisteri).

Lahden kaupungilla on käytössä sähköinen arkistointijärjestelmä, jonne säilytystä vaativat dokumentit tallennetaan ja jossa niitä arkistoidaan kullekin asiakirjatyyppille erikseen määritellyn ajan.

1.6.2. Valvonnan maksullisuus

Lahden kaupunki perii ympäristöterveydenhuollon toimijoilta ja asiakkailta maksun, jonka suuruus määräytyy kulloinkin voimassa olevan ympäristöterveydenhuollon taksan mukaisesti. Ajantasainen taksa on nähtävillä ympäristöterveyden internetsivuilla.

Praktikkoeläinlääkärit perivät omat käynti- ja toimenpidepalkkionsa asiakkailta kunnaneläinlääkäritaksan mukaan. Samassa yhteydessä asiakkailta peritään taksan mukaiset klinikkamaksut, jotka tilitetään kaupungille kuukausittain.

Valtion korvaamien viranomaistehtävien hoidosta eläinlääkärit perivät kaupungilta toimituspalkkion, jonka kaupunki laskuttaa Etelä-Suomen aluehallintovirastolta sivukuluineen sekä lisäksi suhteellisen osuuden praktikkoeläinlääkäriin varsinaisesta palkasta aiemmin hyväksytyin taksan mukaisesti.

Kunnan valvontaviranomaisella on paljon sellaisia tehtäviä, joista ei voida periä maksua, mutta jotka on priorisoitava pikaisesti suoritettaviksi. Tällaisia ovat ainakin terveyshaittaepäilyjen tarkastaminen ja epidemioiden selvittäminen. Lisäksi viranomaisten on annettava ohjausta ja neuvonta sitä pyydettyäessä. Myöskään eläinlääkintähuollon kustannuksia ei voida ottaa huomioon valvontamaksuja määritettäessä. Näin ollen valvontamaksuilla voidaan kattaa vain osa koko ympäristöterveydenhuollon sektorilta syntyvistä kustannuksista. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös valvonnasta saatujen tulojen kohdentumista.

1.6.3. Hallinnolliset pakkokeinot

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään silloin, kun toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin määräysten noudattamiseksi, eivätkä muut valvontatoimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä. Hallinnolliset pakkokeinot eritellään kunkin toimialan erityislainsäädännössä. Pakkokeinoista päättävät joko rakennus- ja ympäristöluupalautakunta tai viranhaltijat delegointipäätöksen mukaisesti.

1.7. Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat

Lahden ympäristöterveys teettää analyysit laboratoriossa, joka on Ruokaviraston hyväksymä elintarvike-, eläintauti- ja terveydensuojelulain tarkoittama laboratorio sekä täyttää EU:n valvonta-asetuksen (882/2004) 12 artiklan 2 kohdan mukaiset vaatimukset. Laboratoriopalveluiden tuottaja on kilpailutettu hankintalain edellyttämällä tavalla. Ympäristöterveydellä on voimassa oleva sopimus viranomaisnäytteiden analysoinnista Metropolilab Oy:n kanssa.

Eläintautiepäilyissä tutkittavat näytteet lähetetään Ruokaviraston laboratorioon. Tarvittaessa otetaan ennen näytteen lähettämistä puhelimitse yhteyttä Ruokavirastoon tarkempien ohjeiden saamiseksi.

Vesivälitteisten epidemioiden yhteydessä voidaan käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita, kuten valtion referenssilaboratorioita, esim. patogeenejä tutkittaessa.

Asunnon ja muun oleskelutilan tutkimuksia ja selvityksiä viranomaisvalvontaa varten tekeviltä ulkopuolisilta asiantuntijoilta varmistetaan, että toimijalla on tarvittava pätevyys terveyshaittaa aiheuttavien kemiallisten, fysikaalisten ja biologisten tekijöiden selvittämiseksi.

1.8. Viestintä

Ympäristöterveyden pääasiallisena viestintäkanavana ovat yksikön verkkosivut, joilta löytyy kattavasti tietoa eri aihepiireistä. Sivuilta löytyy lakisääteisten tiedotteiden lisäksi mm. tutkimustuloksia, sähköisiä lomakkeita, ajankohtaisia ohjeita sekä linkkejä muihin verkkoresursseihin. Oman toiminnan näkyvyyttä ja yleistä mielenkiintoa pyritään lisäämään laatimalla suoritetuista projekteista ja niiden tuloksista tiedotteita, joita julkaistaan ympäristöterveyden verkkosivujen lisäksi kaupungin viestintäkanavien kautta.

Viestintää toteutetaan myös tarjoamalla opastusta ja neuvontaa sekä yritystahoille, että yksittäisille kuluttajille. Arkipäivisin klo 9:00–11:30 palveleva päivystysnumero on suora kanava keskusteluun viranhaltijan kanssa. Lahden kaupungin sähköisen palautepalvelun kautta saatu asiakaspalautte ohjataan asiaan erikoistuneelle henkilölle, joka käsittelee palautteen ja on tarvittaessa yhteydessä palautteen antajaan.

Toimijoiden suuntaan voidaan merkittävimmistä muutoksista viestiä joko kirjeitse tai sähköpostitse toteutettavilla tiedotuskampanjoilla. Pyynnöstä voidaan järjestää koulutusta esimerkiksi oppilaitoksissa tai yhteis-

työryhmissä ajankohtaisista tai muutoin kohdetta kiinnostavista aiheista. Vuosittain on järjestetty elintarvikkealan toimijoille kohdennettuja täsmäkoulutuksia (emäntäpäivät) yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän valvontayksikön kanssa. Myös mm. kausiyrittäjille ja liikkuvien elintarvikehuoneistojen toimijoille on pidetty koulutusta.

Kaikki viranhaltijat huolehtivat tarpeen mukaan yhteydenpidosta muihin viranomaisiin sekä jakavat näiltä saamaansa tietoa valvontayksikössä. Hyvää yhteistyötä poliisin kanssa pyritään ylläpitämään, jotta yhteydenpito olisi luontevaa ja avun saanti joustavaa. Poliisilta saa tarvittaessa virka-apua tekemällä virallisen virka-apupyynnön.

Sisäistä viestintää toteutetaan säännöllisissä viikkopalavereissa sekä erilaisia sähköisiä välineitä käyttäen. Koulutuksiin osallistuneet henkilöt kertovat tilaisuuden tärkeimpiä asioita koko yksikölle ja koulutusmateriaalit tallennetaan kaikkien käytettäväksi yhteiselle verkkolevyasemalle.

Eriyistilanteissa toimitaan häiriötilannesuunnitelmaan liitetyn kriisiviestintäsuunnitelman mukaisesti ja yhteistyössä kaupungin viestintäorganisaation ammattilaisten kanssa. Lahden ympäristöterveydelle on hankittu kiinteä lankapuhelinliittymä, jonka toimintavarmuus esimerkiksi sähkökatkon aikana on matkapuhelinliittymiä parempi. Puheluruuhkien purkuun on mahdollista perustaa useammasta henkilöstä koostuva päivystysrengas, jonka kokoonpano on vaihdeltavissa. Viranomaisten väliseen yhteydenpitoon on käytössä VIRVE-puhelin. Epidemiatilanteissa eri sidosryhmien välistä tiedonkulkua terävöitetään kutsumalla tarvittaessa kokoon epidemiaselvitystyöryhmä, johon kuuluu edustajia myös terveydenhuollosta sekä vesilaitokselta.

1.9. Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvittäminen

Elintarvikelaki sekä terveydensuojelulaki edellyttävät kunnan valvontaviranomaista laatimaan suunnitelman häiriötilanteisiin varautumiseksi. Lahden ympäristöterveydelle on laadittu erillinen häiriötilannesuunnitelma (Ympäristöterveyden häiriötilannesuunnitelma, osat 1-3), johon kuuluvat: varautuminen normaaliajan häiriötilanteisiin (osa 1), häiriötilannesuunnitelma talousveden laadun turvaamiseksi (osa 2) sekä häiriötilanteiden viestintäsuunnitelma (osa 3). Suunnitelma kokonaisuudessaan on kattava kuvaus mahdollisista riskeistä ja toiminnasta häiriötilanteissa, sisältäen mm. henkilökohtaiset työohjeet toimintakortteina jokaiselle viranhaltijalle, erityistilanteiden viestintäsuunnitelman, muistilistat ja eri tilanteisiin soveltuvat tiedotemallipohjat. Häiriötilannesuunnitelmat päivitetään vuosittain ja niiden päivittämiseen on osoitettu vastuuhenkilö.

Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä edellyttää kunnan viranomaista varautumaan elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin. Sekä elintarvikelaki, että terveydensuojelulaki edellyttävät viranomaisia ryhtymään viipymättä toimenpiteisiin epidemian selvittämiseksi, mikäli saavat tiedot epidemiasta tai epidemiaepäilystä. Epidemioiden selvittämistä varten on perustettu epidemiaselvitystyöryhmä, jonka kokoonpanoon kuuluu edustajat Lahden kaupungin ympäristöterveydestä, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän ympäristöterveyskeskuksesta, terveydenhuollosta sekä vesihuollosta. Työryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen vaatiessa. Epidemian selvittämiseen on laadittu työohje ruokamyrkytystä tai vesiperäistä epidemiaa epäiltäessä. Ohjeessa on kuvattu mm. selvitysprosessin eri vaiheet ja epidemiaselvitystyöryhmässä sovittu tehtävänjako sekä listattu yhteyshenkilöt yhteystietoineen. Työohjetta päivitetään vuosittain nimetyn vastuuhenkilön toimesta.

Epidemiatilanteita varten on koottu valmiusvarastoon näytteenottovälineistöä, kuten näytepulloja ja kanistereita vesinäytteenottoon sekä elintarvikenäytteenottopaketti ruokamyrkytysten varalle. Laboratorioyhteistyöllä on pyritty varmistamaan näyteastioiden ja reagenssien riittävä saatavuus. Laboratorion kanssa on sovittu valmiudesta toimia tarvittaessa poikkeuksellisesti myös virka-ajan ulkopuolella. Sähkönjakelun häiriötilanteiden varalle on selvitetty kulku työtiloihin sähkökatkon aikana sekä yleisölle tiedotusmahdollisuudet ilman sähköä.

Lahden ympäristöterveys on osallistunut ja tulee osallistumaan säännöllisesti häiriötilanteissa toimimista käsitteleviin koulutuksiin ja harjoituksiin. Valvontayksikön sisällä järjestetään vuositasolla useita häiriötilan-
netoiminnan koulutuksia ja harjoituksia ja näistä pidetään erillistä kirjanpitoa.

Häiriötilannevalmiuden ylläpito sekä epidemiaselvitystyö vievät resursseja, mikä on otettu huomioon valvon-
tayksikön tehtäväsuunnittelussa ja tulee noteerata myös yksikön talousarviossa.

2. Elintarvikevalvontasuunnitelma

Elintarvikelain tarkoituksena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja määräystenmukainen laatu. Elintarvikelain tarkoituksena on myös varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyys sekä se, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää, eikä johda kuluttajaa harhaan.

Elintarvikkeiden määräystenmukaisuutta valvotaan vuosittaisen elintarvikevalvontasuunnitelman mukaisesti sekä epäilyyn perustuen. Viranomaisvalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että toimijat noudattavat lainsäädännön vaatimuksia kaikilla kansallisessa valvontasuunnitelmassa kuvatuilla sektoreilla. Valvonnan avulla voidaan suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta sekä taloudellisilta tappioilta. Valvonnan keinoin pyritään parantamaan myös elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä antamalla tarvittaessa tarpeellisia ohjeita ja kehoituksia elintarvikemääräysten noudattamiseksi ja omavalvonnan toimivuuden sekä hyvien käytäntöjen varmistamiseksi.

2.1. Ilmoitetut ja hyväksytyt elintarvikehuoneistot

Elintarvikehuoneistot voidaan jaotella ilmoitettuihin tai hyväksytyihin elintarvikehuoneistoihin. Ilmoitettuja elintarvikehuoneistoja ovat esimerkiksi ravintolat, kahvilat ja myymälät. Hyväksytyt elintarvikehuoneistot ovat laitoksia, jotka käsittelevät eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen niiden toimittamista vähittäismyyntiin eli ilmoitettuihin elintarvikehuoneistoihin.

Uusista ja perustettavista kohteista saadaan usein ennakkotietoa rakennusvalvonnan rakennuslupaprosessin myötä. Ympäristöterveydellä on edustus viikoittaisissa rakennuslupia käsittelevissä viranomaispalaverissa. Toimijat voivat myös itse ottaa yhteyttä ympäristöterveyteen ja pyytää jo huoneiston suunnitteluvaiheessa kommentteja tilojen soveltuvuudesta aiottuun tarkoitukseen. Toisinaan uusia tai tulevia kohteita havaitaan muun valvonnan yhteydessä tai paikallista mediaa seuraamalla. Mikäli jo toiminnassa oleva yritys ei ole tehnyt elintarvikehuoneistoilmoitusta, opastetaan toimijaa ilmoituksen jättämisessä.

Lahden kaupungin alueella toimivan elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneistosta Lahden ympäristöterveyteen viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Kun elintarviketoiminnalta edellytetään eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygienia-asetuksen mukaista elintarvikehuoneiston hyväksymistä, on toimijan haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Elintarvikehuoneiston toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on myös viivytyksettä ilmoitettava valvontaviranomaiselle.

Elintarvikealan toimijan on tiedotettava Lahden kaupungin alueella tapahtuvasta elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä ilmoitetussa tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa Lahden kaupungin ympäristöterveyteen viimeistään neljä arkipäivää ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista ja viimeistään kaksi viikkoa ennen hyväksytyt toiminnan aloittamista.

Lahden kaupungin internetsivuilta löytyy ohjeita elintarvikealan toimijoille sekä tarvittavat lomakkeet eri laitostyyppejä koskevien hakemusten, elintarvikehuoneistoilmoituksen ja liikkuvasta elintarvikehuoneistosta tiedottamisen tekoon. Laitoksen hyväksymishakemuslomakkeen lopussa on lakiin perustuva lista hakemukseen liitettävistä dokumenteista. Valvontaviranomainen voi pyytää toimijalta myös muita asian käsittelemiseksi tarpeellisia selvityksiä ja asiakirjoja.

Elintarvikehuoneistoilmoituksen käsittelystä ja laitoksen hyväksymisestä peritään lautakunnan hyväksymän taksan mukaiset maksut.

Elintarvikehuoneiston ilmoituksen käsittely ja toiminnan liittäminen valvonnan piiriin

Lahden ympäristöterveyteen saapuva elintarvikehuoneistoilmoitus ohjataan kohteesta vastaavalle viranhaltijalle. Hän käsittelee ilmoituksen ja antaa toimijalle todistuksen ilmoituksen käsittelystä. Ilmoituksen käsittelyaika ei estä toimijaa aloittamasta toimintaa elintarvikehuoneistossa. Käsittely sisältää mm. toiminnan alustavan riskinarvioinnin sekä kohteen tietojen kirjaamisen VATI-järjestelmään.

Elintarvikelaitoksen hyväksyminen

Elintarvikelaitoksen hyväksymisasiasia tulee vireille, kun toimija lähettää Lahden ympäristöterveyteen laitoksen hyväksymishakemuslomakkeen. Lomake toimitetaan ympäristöterveyteen liitteineen kahtena kappaleena. Hakemusvaiheessa tulee laitoksen omavalvontasuunnitelmasta olla muodostettuna ainakin pääpiirteet. Tiloil-
le tulee myös tarvittaessa olla voimassa oleva rakennuslupa.

Lahdessa sijaitsevat elintarvikealan laitokset sekä Lahden alueella toimintansa aloittavat liikkuvat laitokset hyväksyy Lahden kaupungineläinlääkäri. Ennen hyväksyntää kaupungineläinlääkäri tekee laitokseen tarkastuskäynnin, jolla tarkastetaan rakenteet ja laitteet sekä hakemuksen ja toiminnan keskinäinen vastaavuus. Tarkastuksella arvioidaan, onko turvallisten elintarvikkeiden tuottaminen mahdollista esitetyissä tiloissa ja toimintaperiaatteilla. Kaupungineläinlääkäri tekee hakemuksen, liitteiden ja tarkastuskäynnin perusteella hyväksymispäätöksen ja toimittaa tiedot laitoshyväksynnästä Ruokavirastolle. Hyväksymispäätös on tehtävä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy viivytä asian käsittelyä.

Hyväksymispäätöksessä voidaan asettaa erityisehtoja laitoksen toiminnalle, jos se on välttämätöntä terveysvaarojen ehkäisemiseksi. Erityisehtona voi olla esim. vaatimus eri toimintojen ajallisesta erottamisesta. Elintarvikelaitoksen voi hyväksyä myös ehdollisesti kolmen kuukauden määräajaksi, mikäli muualla kuin rakenteissa ja laitteistossa on vielä pieniä, kunnostettavissa olevia epäkohtia. Laitos tarkastetaan uudelleen ennen määräajan päättymistä, jolloin sille voidaan myöntää vielä toinen kolmen kuukauden määräaika, jos kehitystä on tapahtunut. Tämän jälkeen sen on täytettävä kaikki hyväksymisen edellytykset tai sen toiminta lopetetaan.

Omavalvontasuunnitelma

Elintarvikealan toimijan on laadittava omavalvontasuunnitelma, jossa tulee olla kuvattuna elintarvikehuoneiston toiminta ja periaatteet, mahdolliset terveysvaarat ja miten niitä ehkäistään sekä toiminnan kriittiset kohdat. Omavalvontasuunnitelmaan tulee tarvittaessa sisällyttää näytteenotto- ja analyysisuunnitelmat sekä tieto laboratorioista, joissa omavalvonnassa otettavat näytteet tutkitaan. Näytteenottosuunnitelman tulee perustua mikrobikriteeriasetukseen. Toimijan on päivitettävä omavalvontasuunnitelma toiminnan tai rakenteiden muutoksia tehtäessä tai vähintään vuosittain. Myös kontaktimateriaalitoimijalta vaaditaan omavalvontasuunnitelma, johon tulee sisällyttää mm. laadunhallintajärjestelmä ja sen toteutumisen seuranta ja kirjaaminen.

2.2. Kontaktimateriaalitoimijat

Lahden alueella toimivan toimijan, joka saattaa markkinoille elintarvikkeiden kanssa kosketukseen joutuvia tarvikkeita, on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta Lahden kaupungin ympäristöterveyteen. Kaupungin viranomaisen merkitsee toimijat valvontakohdereisteriin. Toiminnasta tallennetaan rekisteriin Ruokaviraston määrittelemät tiedot.

Kontaktimateriaalitoimijoita valvotaan Ruokaviraston kontaktimateriaalien valvontaohjeen mukaisesti. Elintarvikekohteissa kontaktimateriaalivalvonta on osa tuotekohtaisten ominaisuuksien yleistä valvontaa sekä kuuluu osaksi Oiva-valvontaa. Ruokavirasto voi myös ohjeistaa aiheesta valvontaprojekteja.

2.3. Alkutuotanto

Alkutuotannolla tarkoitetaan elintarviketuotannon ensimmäistä vaihetta, kuten maidon- ja munantuotanto, lihakarjan kasvatusta, kalastusta ja kalanviljelyä, kasvien ja hedelmien sekä viljan ja sienten viljelyä, hunajantuotantoa, luonnonvaraisten marjojen ja sienten keräilyä sekä metsästystä. Alkutuotantoon sisältyy elintarvikkeiden tuottamisen lisäksi myös tuotteiden kuljetus, varastointi ja käsittely tuotantopaikalla niin, että tuotteiden luonne ei merkittävästi muutu. Myös elävien eläinten kuljetus ja muiden alkutuotannon tuotteiden kuin maidon kuljetus seuraavaan elintarvikeketjun käsittelypaikkaan, esimerkiksi laitokseen tai vähittäiskauppaan on alkutuotantoa.

Lahden kaupungin alueella toimintaa harjoittava tekee ilmoituksen alkutuotantopaikasta, alkutuotannon tuotteiden kuljetuksesta tai toiminnassa tapahtuvasta olennaisesta muutoksesta Lahden ympäristöterveyteen hyvissä ajoin ennen alkutuotannon aloittamista. Ilmoitus voidaan tehdä Lahden kaupungin internetsivuilta löytyvällä lomakkeella joko kirjallisesti tai sähköisesti. Ympäristöterveys ylläpitää alkutuotantopaikoista rekisteriä elintarvikelain mukaisten tehtävien edellyttämässä laajuudessa. Luonnonvaraisten kasvien ja sienten keräilyä, metsästystä ja luonnonvaraisen riistan luovutusta suoraan kuluttajalle ei rekisteröidä, joten näistä ei tehdä alkutuotantoilmoitusta. Alkutuotantopaikkailmoitusta ei tarvitse myöskään tehdä kasvien ja sienten alkutuotannosta, jos toimija on yksityinen henkilö, toimintaa ei voida pitää elinkeinon harjoittamisena tai kun toiminta on osa saman toimijan elintarvikelain 13 § mukaisesti ilmoitetun huoneiston toimintaa. Lahden ympäristöterveydestä saa tarvittaessa tarkempia toimintaohjeita alkutuotannon aloittamisen vaatimuksista.

Rekisteröinnin piiriin kuuluvilla alkutuotannon toimijoilla tulee olla omavalvonnan kuvaus. Omavalvonnan kuvauksella toimija pyrkii varmistamaan, että elintarvike, alkutuotantopaikka sekä siellä harjoitettava toiminta täyttävät niille elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset. Alkutuotannon yhteydessä voidaan tilan omia alkutuotannon tuotteita myydä pieniä määriä suoraan kuluttajille. Mikäli toimija myy alkutuotannon tuotteita suoramyyntinä yli vähäriskisessä asetuksessa säädetyn määrän, tulee toiminnasta tehdä myös elintarvikelain mukainen elintarvikehuoneistoilmoitus.

Alkutuotantopaikkarekisterin pohjalta tehdään vuosittainen valvontasuunnitelma tarkastettavista kohteista. Tarkastuksia tehdään tarvittaessa myös reaktiivisesti, mikäli siihen on erityinen syy kuten ruokamyrkytyspäily, epäily lainsäädännönvastaisuudesta (esim. havainto epähygieenisestä toiminnasta) tai asiakasvalitus. Jos toiminnassa havaitaan puutteita tai elintarviketurvallisuus vaarantuu, voidaan alkutuotantokohde ottaa suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Valvontajakson 2020-2024 aikana pyritään kehittämään hyviä käytänteitä alkutuotannon valvonnassa hyödynnettävään toimivaan sidosryhmä- ja viranomaisyhteistyöhön.

2.4. Ensisaapumispaikat

Ensisaapumispaikalla tarkoitetaan Suomessa sijaitsevaa elintarvikehuoneistoa, jossa ensimmäisenä otetaan vastaan Euroopan unionin toisesta jäsenvaltiosta Suomeen toimitettavia eläimistä saatavia elintarvikkeita, sekä elintarvikehuoneistoa, jossa otetaan välivarastosta vastaan näitä elintarvikkeita jakamattomina tuontierinä alle 48 tunnin säilytyksen jälkeen. Ensisaapumistoimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus ensisaapumispaikasta, laadittava elintarvikkeita koskeva näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma sekä ilmoitettava säännöllisesti ensisaapumispaikkaan toimitetuista elintarvikkeista.

Ensisaapumisvalvonnasta Lahden kaupungin alueella vastaa Ruokavirasto, sillä Lahden kaupunki ei ole tehnyt Ruokaviraston kanssa sopimusta ensisaapumisvalvonnan hoitamisesta. Elintarvikevalvontaa suorittavat kaupungin viranhaltijat antavat kuitenkin tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa ensisaapumistoimintaan liittyen.

Ensisaapumisvalvontaan on esitetty muutoksia, joiden mukaan erillistä ensisaapumisvalvontaa ei enää toteutettaisi, vaan eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta olisi osa valvontayksiköissä suoritettavaa elintarvikevalvontaa. Mikäli esitetyt muutokset toteutuvat, noudatetaan valvonnassa ja mahdollisessa kuukausi-ilmoitusten käsittelyssä Ruokavirastolta saatavia ohjeita.

2.5. Muu valvonta

Valvontakeinot vilpillisen elintarviketoiminnan tunnistamiseen

Vilpillisen elintarviketoiminnan tunnistamisessa merkittävässä osassa on elintarvikkeiden jäljitettävyyssvalvonta, pakkausmerkintöjen oikeellisuuden valvonta, alkuperävalvonta sekä kohdennettu näytteenotto. Valvontaa tehdään suunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä ja sitä voidaan lisäksi painottaa kohteisiin, joista saadaan tai joiden aikaisemmasta valvontahistoriasta on saatu viitteitä vilpillisestä toiminnasta.

Jäljitettävyyden on elintarviketurvallisuuden kannalta keskeinen tekijä ja sitä valvotaan suunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä. Käynneillä tarkastetaan omavalvontaa sekä kirjanpito saapuneista ja lähetetyistä eristä. Tarkoituksena on varmistua, että jäljitettävyyden toimii luotettavasti ja kirjanpidosta löytyvät kaikki tarvittavat dokumentit ilman ristiriitaisuuksia. Jos dokumenteissa havaitaan epäkohtia, pyydetään toimijalta selvitys asiasta. Jäljitettävyyden on tärkeää myös selvittäessä elintarvikkeesta annettavien tietojen totuudenmukaisuutta tai muuta määräystenmukaisuutta. Ongelmatilanteissa voidaan määräystenvastaiset elintarvikkeet poistaa kohdennetusti markkinoilta sekä antaa kuluttajille oikeaa ja riittävää informaatiota.

Lahden ympäristöterveys panostaa vilpillisen elintarviketoiminnan tunnistamista tukevien valvontaohjeistusten ja menettelytapojen jatkuvaan kehittämiseen sekä koko ketjun kattavan sujuvan viranomaisyhteistyön ylläpitämiseen.

Kasvisten ja marjojen alkuperävalvontaa jatketaan kohdennetuilla näytteenotoilla. Vuosittain varaudutaan ottamaan tarvittava määrä alkuperänäytteitä tuotteen kotimaisuuden ja lähtöpaikan varmentamiseksi valvonnasta saatujen havaintojen perusteella. Kasvisten alkuperänäytteet toimitetaan Ruokaviraston kautta tukittavaksi.

Tapahtumat/ yleisötilaisuudet

Tapahtuman/yleisötilaisuuden järjestäjä tekee toiminnastaan ilmoituksen, jossa kuvataan tapahtuman luonne ja koko, yhteystiedot ja tehdyt sopimukset eri tahojen kanssa. Järjestäjää ja toiminnanharjoittajia ohjeistetaan ja neuvotaan erilaisissa tapahtumaan liittyvissä asioissa. Sellaisia ovat talousveteen, jätehuoltoon ja käymälöihin, elintarvikkeiden valmistukseen, tarjoiluun ja myyntiin sekä tupakointiin liittyvät asiat.

Tapahtumien/yleisötilaisuuksien valvonnan tarve arvioidaan riskinarvioinnin perusteella. Valvontaa voidaan tehdä tarkastuksin, näytteenotoin ja mittauksin. Ennakoivalvontana tarkastetaan tapahtumaan liittyviä asiakirjoja, kuten tiedottaminen liikkuvasta elintarvikkehuoneistosta, pohjakuvat, jätesuunnitelmat, wc-järjestelyt, tupakointialueet.

Viranomaiskokoontumisia pidetään järjestäjän kanssa tarvittaessa jo tapahtuman suunnitteluvaiheessa, hyvissä ajoin ennen tapahtumaa. Tapahtuman rakentumisvaiheessa tehdään tarkastuksia tarpeen vaatiessa alueelle. Suurissa tapahtumissa/yleisötilaisuuksissa osallistutaan yhteisiin viranomaiskatselmuksiin. Yleisötilaisuuteen liittyvää tilapäistä leirintäaluetta valvotaan talousveden, pesutilojen, käymälöiden ja jätehuollon osalta.

Terveysturvallisuuden mukaisten tarkastusten yhteydessä suoritetaan tarvittaessa muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa, kuten ravintolat, elintarvikkeiden myynti, tupakointi ja nikotiinikorvaustuotteet. Tarkastukset voidaan tehdä erikseen erityisesti silloin, kun tarkastukset ovat valvonnan tarkoituksen toteutumiseksi tarpeen tehdä eri aikoina.

Tarvittaessa tapahtuman jälkeen pidetään toimijan kanssa yhteinen viranomaispalautepalaveri, jonka tavoitteena on edelleen kehittää tilaisuuden järjestelyjä. Tapahtumavalvonta valvontasuunnitelman mukaisena on järjestäjälle maksullista.

2.6. Tarkastusten määrittely ja sisältö

Elintarvikehuoneistot kuuluvat Ruokaviraston koordinoiman elintarvikevalvontatietojen Oiva-julkistamisjärjestelmän piiriin. Oiva perustuu elintarvikelainsäädännön voimassa oleviin säännöksiin. Elintarvikevalvonnan tarkastuksilla käytetään Oiva-tarkastuslomaketta ja kohdetta arvioidaan Ruokaviraston julkaisemissa ohjeissa määritellyillä Oiva-kriteereillä. Vastuu tarkastuksien hoitamisesta on kohdetta valvovalla viranhaltijalla. Elintarvikevalvonnan tarkastusmaksut määräytyvät lautakunnan hyväksymän ympäristöterveydenhuollon taksan mukaisesti.

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston valvonnassa tarkastus ei aina kata koko yrityksen toimintaa. Oiva-ohjeissa tarkastettaviksi määritellyistä asioista osan on katsottu olevan korkean elintarviketurvallisuusriskin kohtia, joita tarkastetaan usein, esim. jokaisella kerralla. Muut kohdat tarkastetaan tarkastajan harkinnan mukaan vähintään kerran kolmessa vuodessa tai silloin, jos niissä tarkastuksella huomataan epäkohtia.

Tarkastukset tehdään lainsäädännön mukaan pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksesta voidaan ilmoittaa etukäteen, mikäli tarkastuksen sujuvuuden kannalta on välttämätöntä, että esim. tietty henkilö on paikalla. Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa. Joissakin tapauksissa tarkastus voidaan toteuttaa myös muulloin, kuten aamulla ennen toiminnan alkamista. Useimmiten tarkastus tehdään valvontakohteessa, mutta valvontaviranomainen voi myös pyytää dokumentteja etukäteen tarkastettavaksi ja tarkastaa esimerkiksi asiakirjoja tai omavalvontajärjestelmän kirjauksia virkapaikallaan.

Kontaktimateriaalitoimijoita valvotaan Ruokaviraston kontaktimateriaalien valvontaohjeen mukaisesti. Tarkastuksella käytetään Ruokaviraston laatimaa lomaketta ja tarkastuksesta lähetetään toimijalle pöytäkirja.

Alkutuotantotiloja tarkastetaan riskiperusteisesti laadittavan valvontasuunnitelman mukaisesti. Tarkastusajankohta sovitaan ennalta toiminnanharjoittajan kanssa. Tarkastuksilla käytetään apuna Ruokaviraston laatimaa tarkastuslistaa. Tarkastuksilla käydään läpi alkutuotantopaikan ja toiminnan taustatiedot, alkutuotantoon laadittu omavalvontakuvaus sekä toimintaan käytettävät tilat, laitteet ja välineet. Samoin tarkastetaan alkutuotannon henkilöstön elintarvikehygieniaan, tuotteiden laadunvalvontaan ja tuotteiden käsittelytapaan liittyviä asiakokonaisuuksia sekä alkutuotannossa käytettävän veden laatuvaatimuksia. Lisäksi tarkastuksilla kiinnitetään huomiota alkutuotannon jäljitettävyyteen ja kirjanpitovelvoitteisiin, kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden asianmukaiseen käyttötapaan, viljelmien haittaeläinten torjuntaan ja jätehuollon toteuttamiseen.

Ennalta suunnittelemtomia tarkastuksia ja selvityksiä voidaan joutua tekemään esimerkiksi elintarvikkeiden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämiseksi tai RASFF-ilmoitusten (EU-komission ylläpitämä hälytysjärjestelmä) perusteella tuotteiden määräpaikkojen selvittämiseksi ja takaisinvedon varmistamiseksi.

Tarkastuksella havaitut tiedot kirjataan valtakunnalliseen VATI-tietojärjestelmään. Oiva-julkaisujärjestelmä lähettää Oiva-tarkastuksista valvojan pyynnöstä toimijalle paperisen Oiva-raportin. Raportti julkaistaan Oivahymy.fi-hakupalvelussa ja se tulee laittaa kohteessa esille asiakassisäännöksen yhteyteen ja yrityksen verkkosivujen ensimmäiselle sivulle, kun yritys markkinoi elintarvikkeita sivuillaan.

2.7. Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Elintarvikehuoneistossa harjoitettavan toiminnan laatua arvioidaan erilaisten mahdollisten riskien suhteen sekä huoneiston käyttöönottoaiheessa, että toiminnan aikana. Valvontakohteiden riskinarviointi tehdään Ruokaviraston ohjeen 10503/2 "Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen" mukaisesti. Kohteet luokitellaan ohjeessa määriteltyihin toiminta- ja kokoluokkiin. Valvojat pisteyttivät omat kohteensa olemassa olevien tietojen perusteella, mistä saadaan määriteltyä kullekin kohteelle riskiperusteinen valvontatiheys. Alkutuotantotilojen suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehdään riskiperusteisesti Ruokaviraston alkutuotannon riskiarviointiohjeen mukaisesti.

Uudet ilmoitetut elintarvikehuoneistot tarkastetaan ensimmäisen kerran kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta ja laitokset ennen laitoshyväksymispäätöksen tekemistä. Tarkastusten aikana kerätään lisää tietoa esim. kohteen koosta sekä tuotanto- ja tarjoilumääristä tulevien vuosien valvonnan suunnittelun pohjaksi. Taulukko suunnitelluista tarkastusmääristä kohderyhmittäin on tämän valvontasuunnitelman liitteenä.

2.8. Näytteenotto

Elintarvikelain mukaan kunnan tulee tehdä valvontasuunnitelma, johon on sisällytetty näytteenotto ja näytteiden tutkiminen. Viranomaisnäytteenotolla voidaan todentaa toimijan omavalvontajärjestelmän toimivuutta, mikrobikriteeriasetuksen vaatimustenmukaisuuden täyttymistä ja mikrobiologista turvallisuutta elintarvikkeista, jolle ei lainsäädännössä ole asetettu erityisiä kriteereitä. Näytteenoton avulla voidaan myös saada tietoa markkinoilla olevien tuotteiden mikrobiologisesta laadusta ja tuotanto- tai valmistustilojen puhdistuksen riittävydestä sekä tutkia ruokamyrkytys-epidemiaa ja epäilyjä mahdollisista petoksellisesta toiminnasta.

Ruokaviraston ohje 10502/2 ”Elintarvikkeiden mikrobiologinen näytteenotto ja analyysit” suosittelee näytteenoton kohdistuvan patogeenisten mikrobien tutkimiseen projektiluontoisesti. Lahden ympäristöterveyden näytteenottosuunnitelman tarkoituksena on todentaa elintarvikealan laitosten omavalvonnan toimivuutta. Näytteenottosuunnitelman mukaisia näytteitä otetaan valvontakäyntien yhteydessä. Näytteenottosuunnitelmaa voidaan lisäksi laajentaa vaihtuvilla tutkimusprojekteilla. Näitä pyritään kohdistamaan helposti pilaantuviin, sellaisenaan syötäviin tuotteisiin, joiden laatuun toimija voi itse vaikuttaa. Tulevista näytteenotoista ei ilmoiteta toimijoille etukäteen, jollei tähän ole tarvetta esimerkiksi erityisjärjestelyihin liittyen.

Näytteenottosuunnitelmiin sisältyvien näytteiden lisäksi voidaan ottaa toimijan kustannuksella omavalvonnan valvontanäytteitä, jos havaitaan, että toimija ei ole noudattanut omavalvontasuunnitelmansa näytteenottoa. Lahden ympäristöterveydessä on varauduttu myös kuluttajavalitusten perusteella tehtäviin tutkimuksiin, elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaaratilanteiden tutkimuksiin ja ruokamyrkytysten selvittämiseksi tarvittaviin tutkimuksiin, joiden tutkiminen tehdään kaupungin kustannuksella.

2.9. Painopisteet ja projektit

Elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) on päätetty jatkaa vuodelle 2020. Vuodesta 2021 eteenpäin on tavoitteena laatia kokonaan uusi VASU, johon pohditaan suurempia rakenteellisia muutoksia. Vuoden 2020 elintarviketurvallisuuden painopisteiksi on valtakunnallisesti määritelty uuden VASU:n suunnittelutyön ohella valvonnan toimenpiteiden loppuunsaattaminen sekä elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentävien asioiden painottaminen tarkastusten suunnittelussa. Paikallisesti näitä voidaan toteuttaa painottamalla Oiva-arvioinnin C- ja D-arvosanoista aiheutuvien toimenpiteiden loppuunsaattamista, korostamalla kunnossapitoa, puhtaanapitoa ja markkinointia koskevien Oiva-rivien roolia suunnitelman mukaisissa tarkastuksissa sekä osallistumalla valtakunnalliseen suolan ja ravintoarvomerkintöjen valvontaprojektiin.

Lahden ympäristöterveys pyrkii vuosittain osallistumaan aktiivisesti sekä valtakunnallisiin, että alueellisiin (esimerkiksi Päijät- ja Kanta-Hämeen valvontayksiköiden kanssa yhdessä toteutettaviin) projekteihin. Suunnitelmallista valvontaa voidaan täydentää myös paikallisilla Lahden kaupungin omilla valvonta- ja näytteenottoprojekteilla. Riittävän laajan ja hyvin suunnitellun valvontaprojektien avulla saadaan yksittäisiä otoksia oikeampaa ja kattavampaa tietoa elintarvikevälitteisistä vaaroista elintarvikeketjussa sekä tuotteissa esiintyvistä elintarvikkeiden laatua kuvaavista tekijöistä. Projektiluontoisesti otettavien elintarvikenäytteiden näytteenotto- ja analyysikustannukset maksetaan kaupungin näytteenottomäärärahasta.

3. Terveystuojelun valvontasuunnitelma

Terveystuojelulain tavoitteena on suojella ihmisen terveyttä mm. huomioimalla terveystuojelu yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa. Terveystuojeluun kuuluu terveyshaittojen ennalta ehkäisy ja todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveystuojelua voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena

3.1. Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet

Useimmat terveystuojelulain mukaiset valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveystuojeluviranomainen tekee hakemusta koskevan päätöksen tai ilmoituksen käsittelyn, jolloin toiminta tulee yleensä suunnitelmallisen valvonnan kohteeksi. Kohteilta on perusteltua vaatia ilmoitus, mikäli esim. toiminnanharjoittaja vaihtuu tai tiloissa ja/tai toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia. Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä sekä säännöllisestä valvonnasta peritään ympäristöterveydenhuollon taksan mukaiset maksut.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta terveystuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveystuojeluviranomaiselle, jolloin viranomainen saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa. Toimintaa ei kuitenkaan valvota suunnitelmallisena valvontana. Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin suoritetaan tarkastus ainoastaan, mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa. Tällöin tarkastuksen suorittamiseen on oltava kunnan terveystuojeluviranomaisen antama kirjallinen määräys. Mikäli toiminnanharjoittaja haluaa kotirauhan piirissä olevan toiminnan tarkastettavan, on hänen itse pyydettävä tarkastusta, jolloin tarkastus voidaan suorittaa myös kotirauhan piirissä olevaan kohteeseen.

Valvontasuunnitelman ulkopuolelle jäävien kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on epäily terveyshaitasta.

3.2. Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily

Epäiltäessä asunnossa tai muussa oleskelutilassa terveyshaittaa aiheuttavaa olosuhdetta, tulee ensisijaisesti ottaa yhteys isännöitsijään/kiinteistöön tai siihen tahoon, jonka vastuulla haitta on. Mikäli vastuutaho ei ryhdy toimenpiteisiin tai haitta edelleen jatkuu, on haitasta kärsivän mahdollista tehdä asiasta tarkastuspyyntö Lahden ympäristöterveydelle.

Tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheuttavatko olosuhteet asunnossa tai muussa oleskelutilassa terveyshaittaa. Tarkastus tehdään pääsääntöisesti virka-aikana ja siitä ilmoitetaan etukäteen kaikille osapuolille. Tarkastukseen sisältyy mm. aistinvaraisia havaintoja sekä mahdollisia tutkimuksia ja mittauksia. Asunnon tarkastuksille on laadittu Lahden ympäristöterveyden toiminto-ohje TO 6310 Asuinhuoneiston tarkastusohje. Terveystuojelun esiintymistä arvioidaan terveystuojelulakiin, asumisterveysasetukseen ja Valviran julkaisemaan asumisterveysasetuksen soveltamisohjeeseen perustuen. Tarkastushavainnot kirjataan tarkastuspöytäkirjaan, joka lähetetään kaikille asianosaisille.

Jos tarkastuksella todetaan olosuhteita, joista voi aiheutua terveyshaittaa tilassa oleskelevalle, kehoitetaan haitasta vastuussa olevaa ryhtymään toimenpiteisiin haitan ja siihen johtaneiden tekijöiden selvittämiseksi ja poistamiseksi. Tarvittaessa voidaan tilan käyttöä rajoittaa tai antaa määräyksiä esimerkiksi rakenteellisten kuntotutkimusten tai sisäilmatutkimusten tekemiseksi. Mikäli asuntoon tai muuhun oleskelutilaan tehdään

terveyshaittaa kartoittavia tutkimuksia ulkopuolisen asiantuntijan toimesta, voidaan tutkimusraportin asiakirjatarkastuksen perusteella antaa terveydensuojeluviranomaisen lausunto mahdollisen terveyshaitan esiintyvyydestä.

Ensimmäinen tarkastuskäynti on maksuton. Seuraavat tarkastukset sekä mittaukset, tutkimukset ja selvitykset ovat maksullisia. Näytteiden analyysikustannukset ja näytteenotto työ ovat aina maksullisia. Jos terveyshaittaa aiheuttavia olosuhteita ei todeta, asian käsittely ympäristöterveydessä päättyy.

3.3. Radon

Säteilylain mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, liikuntatilat, kylpylät, uimahallit, majoitushuoneistot, kauneushoitolat, tehostettu palveluasuminen ja vastaanottokeskukset. Näissä henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä, joten toiminnanharjoittajien on annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta.

Talousveden radonpitoisuuden ollessa 300–1000 Bq/l, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuus riskinarvioinnin perusteella. Jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus 1000 Bq/l ei täyty, on kunnan terveydensuojeluviranomaisen viivytyksettä ilmoitettava siitä Säteilyturvakeskukselle (STUK). Tällöin STUK antaa tarvittavat määräykset säteilyaltistuksen rajoittamiseksi. Pienten talousvettä toimittavien laitosten valvonnassa (STMa 401/2001) on huomioitava, että radonin enimmäispitoisuus on laatusuositus. Tällöin valvonnasta vastaa kunnan terveydensuojeluviranomainen. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa olla yhteydessä STUK:in, joka auttaa mm. riskinarvioinnissa.

3.4. Fluorisoivat kaasut (otsoni ja F-kaasuasetus)

Otsoniasetuksen tarkoituksena on estää otsonikerroksen heikentymistä. Se koskee asetuksen liitteessä erikseen lueteltuja otsonikerrosta heikentäviä aineita, ja siinä säädetään näiden aineiden asteittaisesta käytöstä luopumisesta. Otsoniasetuksessa määrätään lisäksi, että jäsenvaltioiden on suoritettava riskianalyysiin perustuvia tarkastuksia varmistaakseen, että yritykset noudattavat asetusta. F-kaasuasetuksen tavoitteena on rajoittaa, estää ja vähentää fluorattujen kasvihuonekaasujen päästöjä. Asetuksessa säädetään F-kaasujen markkinoille saattamisen asteittaisesta vähentämisestä, F-kaasuja ja niitä sisältäviä laitteita koskevista käytörajoituksista ja kielloista sekä F-kaasujen käsittelyä koskevista pätevyysvaatimuksista ja laitteiden vuoto-tarkastuksista. Molemmat asetukset sisältävät laitteiden huoltoa ja vuotojen ehkäisyä koskevia säädöksiä, jotka Suomen lainsäädännössä on sisällytetty ympäristönsuojelulakiin sekä erilliseen huoltoasetukseen.

Terveydensuojeluviranomaiset ja elintarvikevalvontaviranomaiset valvovat lainsäädännön noudattamista omilla toimialoillaan. Valvontaa voidaan suorittaa joko muiden lakialojen valvonnan yhteydessä tai erillisinä kohdennettuina tarkastuksina. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita, annetaan toiminnanharjoittajalle kirjallinen korjauskehoitus, josta toimitetaan kopio kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tai asianomaiselle ELY-keskukselle jatkotoimenpiteitä varten. Rekisteristä löytymättömästä huoltoyrityksestä tai huoltohenkilöstä ilmoitetaan myös kirjallisesti Tukesille.

Lahden ympäristöterveys käynnistää valvontaohjelmakauden aikana asetusten mukaisten valvontakohteiden kartoitustyön ja valvonnan suunnittelun, jotta valvontaa voidaan alkaa toteuttamaan riskiperusteisesti ja ympäristöhallinnon ohjeessa 3/2015 annettuja linjauksia sekä ympäristöhallinnon f-kaasuvalvontaa koskevilla verkkosivuilla julkaistuja päivitettyjä lisäohjeita noudattaen. F-kaasuasetuksen mukainen valvonta on asiakkaalle maksullista.

3.5. Ennakoiva terveydensuojelutyö

3.5.1. Lausunnot

Sisäilmatutkimukset veloitetaan tarvittaessa teettämään terveydensuojelulain mukaisilla ulkopuolisella asiantuntijalla. Näiden mittauksen perusteella tehtyjä raportteja arvioidaan ja niistä annetaan lausuntoja katsoen kokonaisuutta ja arvioiden mahdollista terveyshaitan syntymistä.

Ympäristönsuojelulain mukaan lupaviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta lausunto toiminnan sijaintikunnan terveydensuojeluviranomaiselta. Lausunnon antaminen on keskeinen ja haittoja ennaltaehkäisevä vaikuttamistapa ja vastinevaiheessa luvanhakijan on otettava lausunnon vaatimukset vakavasti. Esiin otettavia asioita ovat esim. toiminnan vaikutuspohjaveden ja sitä kautta elintarvikelaitosten ja asutuksen talousveden laatuun sekä toiminnasta aiheutuva mahdolliset melu-, pöly- ja muut haitat.

3.5.2. Sidosryhmätyöskentely

Lahden ympäristöterveyden kuuluu samaan vastuualueeseen ympäristöpalveluiden sekä rakennusvalvonnan kanssa, joten yhteistyö näiden yksiköiden välillä on päivittäistä ja sujuvaa. Ympäristölupa-asioiden käsittelyssä terveydensuojeluviranomaisen lausuntoa pyydetään tarvittaessa. Asioista keskustellaan myös epävirallisesti ja ympäristöterveyden asiantuntijoiden näkemys otetaan vastaan mm. lupa-asioiden käsittelyvaiheessa. Ympäristöterveydellä on edustus rakennusvalvonnan viikoittaisessa viranomaispalaverissa, jossa käsitellään kaikki kaupungin alueelle sijoittuvat rakennuslupahakemukset. Tulevat ympäristöterveyden valvontakohteet saadaan näin mahdollisimman kattavasti lausuttavaksi kohteista myöhemmin vastaaville ympäristöterveyden viranhaltijoille. Ympäristöterveyden henkilökunnan kesken käydään lisäksi viikoittain läpi uudet valvontaan liittyvät rakennuslupahakemukset.

Yhteistyötä kaavoituksen ja maankäytön kanssa pyritään kehittämään suunnitelmakauden 2020-2024 aikana mm. siten, että ympäristöterveyden viranhaltijat osallistuisivat tarvittaviin viranomaisneuvotteluihin parhaan mahdollisen terveyshaittoja ennalta ehkäisevä vaikutuksen saavuttamiseksi.

3.6. Muut valvontakohteet

Suunnitelmallisten tarkastusten ulkopuolinen toiminta

Lahden kaupungissa ympäristöterveyden henkilöstön resursseja vievät runsaasti myös muut kuin suunnitelmallisen valvonnan tehtävät, joista ei voida periä maksua. Tällaista ei-suunnitelmallista toimintaa ovat esimerkiksi:

Asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet (reaktiivinen valvonta).

Toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana erilaisissa ryhmissä, kuten: kaupungin sisäilmaryhmä, koulujen ja päiväkotien sisäilmaryhmät, pohjavesityöryhmä ja hulevesityöryhmä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista mukaisissa kohteissa talousvettä käytetään osana julkista tai kaupallista toimintaa ja talousvesi otetaan kiinteistön vesilaitteistolla. Terveydensuojelulain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksiin eivät kuulu elintarvikehuoneistojen, päiväkotien, vanhainkotien tms. omaan käyttöön tarkoitetut kaivot. Terveydensuojeluviranomainen valvoo kuitenkin kaivojen talousveden laatua säännöllisesti talousvesiasetuksen mukaisesti. Kohteen suunnitelmallisen valvonnan tai talousveden näytteenoton yhteydessä voidaan tarkastaa myös kaivo ja sen rakenteet.

3.7. Tarkastusten määrittely ja sisältö

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa terveydensuojeluviranomainen haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

Talousvettä toimittavien laitosten (asetukset 1352/2015 ja 401/2001) osalta tarkastusten kohteina ovat vedenjakelualueet. Tarkastukseen sisältyvät useiden vedenottamoiden tarkastuskäynnit niin, että jokainen vedenottamo tarkastetaan vähintään kolmen vuoden välein. Lisäksi vesilaitoksen toiminta tarkastetaan riskinarvioinnin mukaisesti vähintään vuosittain. Talousvesilaitosten valvonnassa käytetään Valviran ohjetta ”TO 1: TALOUSVETTÄ TOIMITTAVAT LAITOKSET JA VEDENOTTAMOT” ja sen perusteella valvontayksikössä tehtyä tarkastuslomaketta. Tarkastukset raportoidaan VATI-tietojärjestelmän kautta. EU-vesilaitosten (tuotantomäärä <1000m³/d) tiedot raportoidaan vuosittain kutakin kalenterivuotta seuraavan kolmen kuukauden kuluessa Etelä-Suomen aluehallintovirastoon, joka raportoi tiedot edelleen Euroopan Unionin tietokantaan.

Talousvesivalvonnassa toteutetaan runsaasti asiakirjatarkastuksia, kuten näytetulosten ja omavalvonnan tarkastusta ja kommentointia, valvontatutkimusohjelmien toteutumisen tarkastusta, valvontatutkimusohjelmien ja näytteenottosuunnitelmien päivytystä jne. Lisäksi valvontasuunnitelman ulkopuolella otetaan kantaa mm. häiriötilanteiden selvittelyyn. Häiriötilanteista ilmoitetaan viivytystä aluehallintovirastolle. Jokaisen häiriötilanteen jälkeen aluehallintovirastolle ja sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle toimitetaan yhteenveto häiriötilanteen hallintaan saamiseksi toteutetuista toimenpiteistä.

Uimarannat tarkastetaan vuosittain ennen uimakauden alkua uimarannan ylläpitäjän kanssa Valviran ohjeen ”TO 2: UIMARANNAT” mukaisesti. Valvontaa tehdään EU-uimarannoilla (ka >100 käyttäjää/vrk) myös säännöllisesti koko uimakauden ajan uimavesinäytteenoton yhteydessä tai asiakasyhteyden ottojen perusteella. EU-uimarantojen valvontatiedot raportoidaan uimavesinäytetulosten kanssa vuosittain marraskuussa Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Muut liikunta- ja virkistyspaikat tarkastetaan neljän vuoden välein erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Uimahallit, kylpylät ja uima-altaat tarkastetaan Valviran ohjeen ”TO 3: UIMAHALLIT, KYLPYLÄT JA UIMA-ALTAAT” mukaisesti 1–2 kertaa kahdessa vuodessa. Uimahallien lisäksi valvonta kohdistuu myös yleisiin altaisiin. Yleisellä altaalla tarkoitetaan vuokrakäytössä olevia uima-altaita sekä julkisten tilojen, kuten koulujen, tai laitosten palvelutalojen yhteydessä olevia uima-altaita. Terveyspalveluiden yhteydessä ovat uima-altaat, kuten sairaaloiden uima-altaat eivät kuulu valvonnan piiriin.

Koulut, päiväkodit ja vanhainkodit tarkastetaan Valviran ohjeen ”TO 5: KOULUT, PÄIVÄKODIT JA VANHAINKODIT” mukaisesti kolmen vuoden välein. Näihin pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään yhteistarkastukset tarvittavien viranomaisten ja sidosryhmien kesken. Kaikki Lahden koulut, oppilaitokset ja päiväkodit sijaitsevat radonalueella. Kaupungin kiinteistöjen hallinnasta vastaa Lahden kaupungin Tilakeskus, jolta on saatu radonmittausten tuloksia. Lisäksi valvonta-alueella on useita yksityisomistuksessa olevia koulu-, päiväkotij- ja vanhainkotikiinteistöjä.

Solariumit, kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys sekä muu ihon käsittely ja hoito ym. toiminnot tarkastetaan Valviran ohjeen ”TO 7: PARTURI-KAMPAAMOT, KAUNEUSHOITOLAT, SOLARIUMIT, TATUOINTILIIKKEET JA VASTAAVAT” mukaisesti kolmen vuoden välein, solariumit viiden vuoden välein. Kauneushoitoloihin tehdään valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset riskinarvioinnin perusteella painotuksen ollessa ihoa lävistäviä toimenpiteitä tekevissä yrityksissä. Parturi-kampaamoihin ei tehdä valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia, vaan tarkastuksia suoritetaan ainoastaan valitustapauksissa terveyshaittaa epäiltäessä.

Kokoontumis- ja majoitushuoneistot tarkastetaan Valviran ohjeen ”TO 8: KOKOONTUMIS- JA MAJOITUSHUONEISTOT” mukaisesti 3–5 vuoden välein.

Kaikista tarkastuksista kirjoitetaan tarkastuspöytäkirja, joka toimitetaan toiminnanharjoittajalle. Mikäli tarkastuksilla havaitaan epäkohtia, annetaan toiminnanharjoittajalle määräaika, jonka kuluessa epäkohta tulee korjata. Jos epäkohta voi vaarantaa ihmisten terveyden, tulee se korjata välittömästi tai toiminta suljetaan, kunnes on varmistettu, ettei terveydelle enää aiheudu vaaraa. Määräajan umpeuduttua kohteeseen tehdään uusintatarkastus, tai jos korjaus voidaan todentaa esim. valokuvan avulla, voidaan uusintatarkastus tehdä asiakirjatarkastuksena.

3.8. Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että oleellimmat terveydensuojelun näkökohdat tulevat katetuiksi tarkastuksissa. Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritetään valvontakohteen yleinen tarkastustiheys. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohteen tyyppiin perustuvasta tarkastustiheydestä. Riskinarviointi perustuu toiminnan aiheuttamiin terveysuhkiin ja/tai valvottavan tilan olosuhteisiin, joista voi aiheutua terveyshaittaa.

Lahden kaupungin alueen kohteille on tehty riskinarviointi Valviran riskinarviointiohjeistuksen mukaisesti. Kohteet on luokiteltu riskiluokkiin, joiden valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten lukumäärä vaihtelee kahdesta vuodesta aina viiden vuoden välein tehtävään tarkastukseen. Taulukko suunnitelluista tarkastusmääristä kohderyhmittäin on tämän valvontasuunnitelman liitteenä.

Koska suunnitelman ulkopuolisten tarkastusten (kuten erikseen pyydyt asunnontarkastukset, joita tulee keskimäärin 150–200 kpl vuodessa) lukumäärä on huomattava, voidaan Valviran ohjeen mukaisen riskinarvioinnin lisäksi tehdä tarvittaessa paikallista riskinarviointia. Tällöin tarkastuksia painotetaan kohteisiin, joissa lapset, nuoret tai muut erityisryhmät viettävät aikaa useita tunteja päivittäin (koulut, päiväkodit). Painoalueina ovat myös, talous- ja uimavedet, joiden välityksellä voi saastumistapauksissa terveyshaitalle altistua runsaasti ihmisiä, sillä esim. talousvettä jaellaan Lahdessa laajalle alueelle ja suurelle määrälle vedenkäyttäjiä.

Valvontakohteen tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö ja pöytäkirjan laatiminen. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan. Riskinarvioinnin perusteella on määritelty tarkastuksille kuluva aika, joka vaihtelee välillä 2–15 tuntia tarkastuskohteesta riippuen.

3.9. Näytteenotto

Talousvesi ja uimavesi

Talousvettä toimittavan laitoksen näytetulokset raportoidaan vedenjakelualueen tarkkuudella. Vesilaitosten valvontatutkimusohjelmat tehdään ja päivitetään yhdessä vesilaitosten kanssa niin, että lainsäädännön vaatimukset täyttyvät sekä jatkuvan valvonnan että jaksottaisen valvonnan osalta. Valvontatutkimusohjelmat on toimitettu tiedoksi Etelä-Suomen aluehallintovirastolle ja Hämeen ELY-keskukselle. Vesilaitokset ottavat itsenäisesti omat käyttötarkkailunäytteensä, ja myös niiden tulokset toimitetaan Ympäristöterveyden viranhaltijoille, mikäli käyttötarkkailunäytteissä ilmenee poikkeamia. Osa käyttötarkkailunäytteistä tutkitaan vesilaitosten omissa laboratorioissa. Näytetulokset viranomaisnäytteistä toimitetaan laboratoriosta suoraan ympäristöterveyteen ja tuloksia seurataan. Jos tuloksissa on toimenpiderajat ylittäviä arvoja, otetaan välittömästi yhteyttä ko. vesilaitokseen ja selvitetään poikkeaman syy ja ohjeistetaan jatkotutkimusten tekemiseen. Talousvesinäytteiden tulokset raportoidaan aiemmin esitetyn mukaisesti.

Uimavesinäytteenotto sekä rannoilta että altaista toteutetaan vuosittaisten suunnitelmien mukaisesti. Suunnitelma on laadittu Valviran ohjeistuksia sekä lainsäädännön vaatimuksia noudattaen. Uimavesinäytteet ottaa ympäristöterveystarkastaja, joka tekee näytteenoton yhteydessä myös rannan tai altaan valvontaa. Näytteet hyväksytyssä laboratorioissa ja tulokset toimitetaan ympäristöterveyteen sähköisesti. Tulokset tarkastetaan välittömästi. Poikkeavien tulosten ilmetessä otetaan yhteyttä toiminnanharjoittajaan, otetaan uusintänäytteet ja kirjoitetaan lausunto laatuvaatimusten poikkeamista uima-altaiden osalta. Tarvittaessa vaaditaan korjaavia toimenpiteitä määräajan puitteissa ja niiden tulosten todentamiseksi otetaan uusintänäytteitä tai esim. pintapuhtausnäytteitä.

Suunnitelman mukaisia uima-allasvesinäytteitä otetaan säännöllisesti kahden viikon välein ympäri vuoden. Näytteenottokohteiden sekä valvontänäytteiden määrä voi vaihdella vuosittain esim. toiminnanharjoittajan aloittaessa tai lopettaessa tai suurempien uimahalliremonttien seurauksena. Kesäaikana kaikilta uimarannoilta (12 kpl) otetaan uimavesinäytteitä kerran kuussa kesä-elokuun aikana ja lisäksi EU-rannoilta (7 kpl) kertaalleen ennen uimakauden alkua. Rannoilla tehdään myös sinileväseuranta. Sinileväseurantaan kuuluu aistinvarainen sinilevätarkkailu uimavedestä sekä uimareiden ohjeistaminen sinilevätiedotteilla uimarantojen ilmoitustaululla ja Lahden ympäristöterveyden verkkosivuilla. Sinilevätarkkailua tehdään myös uimareiden ilmoitusten perusteella sekä loppukesästä, kun sinilevän muodostuminen uimarantaveteen on todennäköistä. Uimarantavesien näytetulokset toimitetaan rantojen ilmoitustauluille sekä Lahden kaupungin uimaranta-kohtaisille verkkosivuille. Uimarantojen sekä uimahallien osalta pidetään vuosipalaverit niiden toiminnasta ja ylläpidosta vastaavien tahojen kanssa.

Häiriötilanteissa näytteet ottaa joko kunnan terveydensuojeluviranomainen tai sertifioitu näytteenottaja. Kunnan terveydensuojeluviranomainen vastaa viranomaisnäytteiden ottamisesta ja näytteenoton luotettavuudesta.

Muut näytteet terveydensuojelulain valvonnassa

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto voidaan kohdistaa tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen siivoustoiminnan omavalvonnan toimivuuden ja siivouksen tehokkuuden tarkistamiseen puh-
tausnäyttein, esim. *Pseudomonas aeruginosan* määritykset pintapuhtausnäyttein uimahalleista/-altaista.

Myös sisäilman laatua voidaan tarvittaessa selvittää erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla. Tarkastuksilla voidaan tehdä nopeita ja yksinkertaisia mittauksia, kuten ilman lämpötilan tai suhteellisen kosteuden mittauksia, ilmanvaihtomittauksia, pintakosteuden suuntaa antava mittaus tai ilmavuotojen etsimistä. Mittauksia tehdään käytännössä melko harvoin itse (pääsääntöisesti tutkimukset suorittaa ulkopuolinen asiantuntija), mutta esim. kouluissa ja päiväkodeissa niitä voidaan tehdä joko valitusten perusteella tai suoritettujen korjausten jälkeen tilanteen pintapuoliseksi tarkistamiseksi.

3.10. Painopisteet ja projektit

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveysuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen.

Omavalvonnan tukemista voidaan tarkastuskäyntien yhteydessä toteuttaa selvittämällä, kuinka hyvin toimija tuntee oman toimintansa riskit ja millaisia riskienhallintakeinoja on käytössä. Terveyshaittariskien tunnistaminen saattaa vaatia viranomaisen antamaa ohjausta ja neuvontaa, jotta saavutetaan toivottu ennaltaehkäisevä vaikutus. Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallintaa voidaan toteuttaa yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa.

Elinympäristöterveyttä voidaan tehokkaasti edistää strategialähtöisellä viranomaisyhteistyöllä ja hyvällä häiriötilanteisiin varautumisella. Lahden ympäristöterveys on viime vuosina osaltaan panostanut vahvasti sekä häiriötilannesuunnitteluun ja tähän liittyviin harjoituksiin, että viranomaisyhteistyön kehittämiseen. Tätä tullaan jatkamaan ja toimintaan tullaan varaamaan riittävästi resursseja myös suunnitelmakauden 2020-2024 aikana.

Lahden ympäristöterveys pyrkii osallistumaan sopiviksi katsottaviin valtakunnallisiin tai alueellisiin projekteihin. Suunnitelmallista valvontaa voidaan täydentää myös paikallisilla Lahden kaupungin omilla projekteilla. Projektiluonteisesti otettavien näytteiden näytteenotto- ja analyysikustannukset maksetaan kaupungin näytteenottomäärärahasta.

4. Tupakkalain ja nikotiinikorvausvalmisteiden valvontasuunnitelma

4.1. Myynnin valvonta

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vähittäin vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän myyntipaikka- ja luvanhaltijakohtaisen vähittäismyyntiluvan perusteella. Lahden ympäristöterveys käsittelee ja myöntää kaupungin alueelle haettavat tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvat sekä vastaanottaa ja käsittelee tukkumyynti-ilmoitukset.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden sekä nikotiinivalmisteiden myynnin ja markkinoinnin valvontaa tehdään elintarvikevalvonnan yhteydessä. Säännöllisen elintarvikevalvonnan ulkopuolisiin kohteisiin tehdään erilliset tupakkalain mukaiset tarkastukset.

4.2. Tupakointitilojen valvonta

Tupakointi on kielletty ravintoloiden, kahviloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden kaikissa sisätiloissa, mutta jotkut ravintolayrittäjät ovat järjestäneet tupakoiville asiakkailleen erillisen tupakointitilan, johon on haettu hyväksyntä rakennusvalvontaviranomaiselta. Lahden ympäristöterveys valvoo tupakointitiloja koskevia säännöksiä tarkastuskäynnin.

4.3. Asuinyhteisöiden tupakointikiellot

Tupakkalain mukaan asuinyhteisö voi hakea kunnalta tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Asuinyhteisön asuintilaan tupakointikielto saadaan määrätä vain, jos savun kulkeutumisesta ei ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä ja asuintilan haltijalle on ennen kiellon määräämistä varattu mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen omilla toimenpiteillään.

Tupakointikieltohakemuksen viranomaiskäsitelyyn kuluva aika riippuu paljolti siitä, kuinka perusteellisesti hakemus on laadittu ja siihen tarvittavat liitteet koottu sekä kuinka useaa asianosaista tulee vielä hallintolain mukaisesti kuulla ennen kuin hakemus voidaan käsitellä. Perustuen lain voimassaoloajan historiadataan voidaan karkeasti arvioida uusia hakemuksia tulevan käsiteltäväksi vuosittain 4-8 kpl.

4.4. Muu valvonta

Tupakointikieltojen noudattamista ja tupakointialueiden merkitsemistä suurissa yleisötapauksissa valvotaan muun tapahtumavalvonnan yhteydessä. Tupakointikieltoja kouluissa ja oppilaitoksissa valvotaan niihin tehtävien terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä.

Yhteydenottojen perusteella valvottavia asioita ovat mm. asuinyhteisöjen tupakansavuhaittoihin liittyvät valitukset, tupakan tai nikotiinivalmisteiden alaikäisille myyntiä koskevat ilmiannot sekä epäillyt markkinoinnin tai tupakointikieltojen rikkomukset. Valvontaa toteutetaan tällöin tarkastuksin ja tarvittaessa voidaan antaa lausuntoja tai käyttää hallinnollisia pakkokeinoja määräystenvastaisen toiminnan lopettamiseksi.

4.5. Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteiden tarkastuksessa käytetään VATI-järjestelmän tarjoamaa tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikan tarkastuslomaketta. Nikotiinivalmisteille ei ole valmista tarkastuspohjaa, mutta niiden osalta tarkastetaan lainsäädännön edellyttämät asiat, kuten luvanvaraisten myyntipisteiden määrä ja myynnin valvottavuus. Tupakointitilojen tarkastuksissa käytetään VATI-järjestelmän tarjoamaa tupakointikieltojen ja -rajoitusten tarkastuslomaketta.

Tupakoinnista asuntoon aiheutuvaa hajuhaittaa kartoittavat tarkastuskäynnit pyritään ajoittamaan sellaiseen ajankohtaan, jolloin yhteyttä ottanut henkilö on esimerkiksi hajupäiväkirjansa perusteella todennut hajua yleisimmin esiintyvän. Tarkastukselle voi osallistua useampi tarkastaja, jolloin saadaan luotettavampi käsitys mahdollisesta hajusta. Tarkastuskäynneillä ilmassa voidaan todeta olevan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa. Tupakansavun haju on helposti erotettavissa muusta hajusta ja yhden tai useamman viranhaltijan selvästi toteama savuhavainto on osoitus savun kulkeutumisesta asuntoon. Aistinvarainen toteaminen riittää osoitukseksi tupakansavuhaitasta ja on suositeltavin menetelmä savun tai höyryn havainnointiin, sillä mittausmenetelmät niiden havaitsemiseksi ovat rajalliset. Jos tupakansavun hajua ei todeta, sovitaan uusi tarkastuskäynti (yhteensä enintään 3 tarkastuskäyntiä). Jos sovituilla tarkastuskerroilla ei todeta tupakansavun hajua sisäilmassa, voidaan savun ja höyryn kulkeutumista selvittää myös merkkiainetutkimuksella tai muulla soveltuvalla menetelmällä esimerkiksi suorittamalla koetupakointia epäilyllä parvekkeella tai ulkoalueella tupakansavun havaitsemisen kannalta suotuisan säätilan vallitessa.

4.6. Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Tupakkalain suunnitelmallisessa valvonnassa pyritään noudattamaan vuosille 2020-2024 laadittuun valtakunnalliseen tupakkalain valvontaohjelmaan kirjattuja ohjeellisia tarkastustiheyksiä.

Tupakkatuotteiden myynnin, mainonnan ja esilläpidon valvontaa sekä vähittäis- että tukkumyyntipaikoissa on ohjeistettu tarkastamaan tiheydellä 0,5 eli joka toinen vuosi. Lahden alueella sijaitsee noin 150 tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipaikkaa. Muutama näistä on erillisellä sisäänkäynnillä varustettuja erikoisliikkeitä, jotka myyvät lähes yksinomaan tupakkalaissa tarkoitettuja tuotteita. Nikotiinivalmisteita myydään useissa elintarvikkeita myyvissä liikkeissä. Suositeltu tarkastustiheys huomioiden tupakan ja nikotiininesteiden sekä nikotiinivalmisteiden myyntitoimintaan suunnitellaan kohdistettavaksi tarkastuksia 75 kpl/vuosi.

Ravintolan ja muun ravitsemusliikkeen, jossa on erillinen tupakointitila, tarkastustiheydeksi on annettu 0,3. Tämä tarkoittaa, että vuosittain tarkastettaisiin kolmasosa tupakointiloista. Tupakointiloja arvioidaan olevan kaupungin alueella noin 15 kpl, joista suunnitellaan tarkastettavaksi 5 kpl/vuosi.

4.7. Näytteenotto

Tupakkalain ja lääkelain mukaisessa valvonnassa ei tehdä suunnitelmallista näytteenottoa. Näytteenotto voi tulla kyseeseen, mikäli epäillään esimerkiksi tuotteisiin tai markkinointikieltoon liittyvien säädösten rikkomista. Myös Valvira voi tehdä näytteenottopyyntöjä yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa.

4.8. Painopisteet ja projektit

Tupakkalain valvontaohjelmakauden 2020-2024 painopisteet ovat:

- 1) Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö, painopisteenä vuosina 2020-2021
- 2) Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta, painopisteenä vuosina 2022-2024
- 3) Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa, painopisteenä vuosina 2020-2024.

Valvonnalle määriteltyjä painopisteitä toteutetaan kiinnittämällä vuosien 2020-2021 aikana erityistä huomiota tupakan vähittäismyyntipakkausten uusiin pakollisiin turvaominaisuusmerkintöihin sekä jäljitettävyyjärjestelmän mukaisiin yksilöllisiin tunnisteisiin. Vuosina 2022–2024 aikana keskitytään valvonnassa niihin osalualueisiin, joissa kunnilla ja Valviralla on päällekkäistä valvontatoimivaltaa. Koko ohjelmakauden aikana pyritään löytämään hyviä käytäntöjä toiminnanharjoittajan omavalvonnan kytkemiseksi valvontakohteen riskinarviointiin sekä kartoittamaan millainen rooli tupakkalakia valvovalla viranomaisella voisi olla osana Lahden kaupungin alueen ehkäisevän päihdetyön toimintaa.

Lahden kaupungin ympäristöterveys osallistuu projekteihin käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Projekteissa noudatetaan niitä koskevaa ohjeistusta ja aikataulua.

5. Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma

5.1. Johdanto

Lahden eläinlääkintähuollon järjestää Lahden kaupungin ympäristöterveysyksikkö itsenäisesti. Päivystysjärjestelyissä tehdään yhteistyötä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kanssa. Tässä suunnitelman osassa kuvataan Lahden alueen eläinlääkintähuollon resurssit, infrastruktuuri sekä valvonnan ja palveluiden järjestäminen.

5.2. Painopisteet

Vuosittaisina painopisteinä on lainsäädännön muutosten toimeenpano. Kuntien valvonnan painopisteet ja näiden edellyttämät toimenpiteet vuodelle 2020 EHO:n ohjeistuksen mukaisesti ovat:

- Eläinten terveyteen liittyen yhteisesti koordinoitu eläintautivalmiusharjoitus sekä naudoilla, sioilla, kanoilla tai kalkkunoilla todetun salmonellan alkuperän ja levinneisyyden selvittämisen tehostaminen
- Sivutuotevalvontaan liittyen tilojen sivutuotevalvonta erityisesti raatojen säilytys, keräily ja hävitys.
- Lisäksi aluehallintovirasto voi määritellä joitakin alueen yhteisiä painopisteitä.

5.3. Valvonnan toimeenpano

Valvontaeläinlääkäri suorittaa ammattimaisen eläintenpidon eläinsuojeluvalvontaa sekä siipikarjatilojen salmonellavalvontaa vuosittain. Lahdessa on kaksi sivutuotelaitosta, joiden valvontaa Ruokavirasto suorittaa. Tarvittaessa Lahden kaupunki suorittaa sivutuotelaitosten valvontaa Ruokaviraston suunnitelman mukaisesti.

Kaikki valvontatiedot tallennetaan kohteittain kohdetietojärjestelmään. Valvontaeläinlääkäri pitää kirjaa määräämistään uusintakäynneistä, ja huolehtii uusintakäyntien suorittamisesta määrääjän umpeuduttua. Käynnit raportoidaan aluehallintovirastolle VYHA-järjestelmän kautta vuosittain.

5.4. Eläinten terveyden valvonta

Eläintautivalmius

Laajassa eläintauti- tai muussa häiriötilanteessa, jossa praktikkoeläinlääkärit joutuvat kiireellisiin virkatehtäviin eivätkä pääse hoitamaan peruspraktiikkaa, pyritään praktiikkaa pyörittämään sijaisjärjestelyin. Nykytilanteessa, jossa sijaisia käytetään viikoittain yhden praktikon työkuormituksen keventämiseksi, vakituisia sijaisia on useampi (2kpl) jolloin oletettavasti myös kiireellisessä tapauksessa sijainen olisi saatavilla. Lähiseudulla työskentelee useita yksityisiä eläinlääkäreitä, jotka tekevät sijaisuuksia naapurikunnissa ja joita voi tarvittaessa pyytää sijaiseksi. Lahden kaupunki tekee yhteistyötä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kanssa, ja hyvinvointikuntayhtymällä on kaksi valmiuseläinlääkärinä.

Lahden kaupungilla on valmiuseläinlääkäreille tarkoitetut eläintautivalmiuskansiot, joita päivitetään tarvittaessa. Ohjeistusta haetaan Ruokaviraston sivuilta, ja kaikki eläinlääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan aluehallintoviraston koulutustilaisuuksiin. Kaupungineläinlääkärille ja valvontaeläinlääkärille järjestetään mahdollisuus osallistua myös kansalliseen eläintautitilannekoulutuspäivään vuosittain.

Eläintautiepäilyt ja -tapaukset

Praktikkoeläinlääkärit ilmoittavat eläintautiepäilyistä välittömästi suoraan läänineläinlääkärille mahdollisia lisäohjeita varten ja tiedottavat asiasta kaupungineläinlääkärinä ensi tilassa. Praktikot suorittavat tarvittavat toimenpiteet aluehallintoviraston ja tapauskohtaisesti Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti (mm. pieneläimen lopetus esim. raivotautitutkimusta varten, näytteenotto ja lähetys tutkivaan laboratorioon).

Kaupungineläinlääkäri ilmoittaa zoonosiepäilyistä välittömästi Lahden kaupungin tartuntataudeista vastaavalle lääkärille, joka vastaa tartuntatautien torjunnasta Lahden kaupungin alueella.

Kuukausiyhteenveto

Eläintauti- ja zoonosiepäilyissä Lahden praktikot, valvontaeläinlääkäri tai kaupungineläinlääkäri ilmoittavat tiedon välittömästi läänineläinlääkärille puhelimitse.

Kaupungineläinlääkäri ilmoittaa zoonositiilanteesta esimiehelleen ja terveystarkastajille henkilökohtaisesti tai puhelimitse, sekä kaupungin tartuntataudeista vastaavalle lääkärille puhelimitse.

Praktikkoeläinlääkärit tekevät jokainen oman kuukausiyhteenvetonsa havaitsemistaan ei-kiireellisiä toimenpiteitä vaativista eläintaukeista aluehallintovirastolle lähetettäväksi. Yhteenveto lähetetään seuraavan kuukauden 15. päivään mennessä. Tästä ohjeistetaan myös sijaisia.

Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkastus

Munintakanojen pitopaikkoja Lahden alueella on yksi, ja niiden salmonellavalvontaohjelma on pakollinen. Valvontaeläinlääkäri hoitaa valvontaohjelmaan liittyvän valvonnan ja tilakäynnit. Valvontaeläinlääkäri pitää kirjaa tutkimustuloksista ja ilmoittaa tiedot Etelä-Suomen aluehallintovirastoon.

Jos nautakarjan pitäjä haluaa teurastaa omaan käyttöönsä nautoja, tulee tästä ilmoittaa kaupungineläinlääkärille tai valvontaeläinlääkärille. Eläinlääkäri kirjaa tiedot eläintautikansioon. Valvontaeläinlääkäri hoitaa tarvittaessa näytteenoton BSE-taudin varalta. Kotiteurastuksista saadaan ESAVI:lta vuosittain listat, joista voidaan varmistaa tietojen perille tulo. Tietoa kotiteurastuksista Lahden alueella ei ole.

Muu eläintautivalvonta

Muun tautiseurannan osalta valvontaeläinlääkäri on ensisijainen näytteiden ottaja. Hän toimii Ruokaviraston/avin ohjeistuksen mukaisesti ja antamassa aikataulussa, ottaa näytteet, kirjaa ne Tarkastaja-ohjelmaan ja raportoi AVI:lle ja/tai Ruokavirastolle. Kerätyt tiedot taltioidaan kaupungin eläintautikansioon. Myös praktikkoeläinlääkärit voivat sovittaessa ottaa näytteitä.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Lahden alueella Nastolassa on yksi oriasema, joka kerää hevosen spermaa kotimaan kauppaan. Valvontaeläinlääkäri tarkastaa oriaseman vuosittain ja raportoi tulokset Ruokavirastolle.

5.5. Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Lahden kaupungin verkkosivuilla on ohjeistus tuotantoeläintenpitäjille rekisteröitymisestä maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Samassa on myös ohjeistus toimittaa tiedot ympäristöterveyteen, jotta ympäristöterveys saisi välittömästi tiedot uusista toimijoista.

5.6. Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

Praktikkoeläinlääkärit (virkaeläinlääkäri) reagoivat heti, jos potilaana on eläin, jonka tuontiehtojen täyttymistä epäillään. He ryhtyvät heti tarkempien tietojen etsimiseen, mm. terveystodistus, EU-lemmikkieläinpassi, rokotukset jne. ja lukevat eläimen mikrosirun. Eläimelle tehdään samalla kliininen tutkimus raivotaudin oireiden varalta. Jos puutteita dokumenteissa ilmenee, täytetään samalla lomake *TARKASTUSKERTOMUS Peruste: Epäily tuontiehtojen vastaisesta lemmikin siirrosta Suomeen toisesta EU-jäsenvaltiosta (Eläintautilaki 441/2013 60 § ja 90§)*, johon kerätään kaikki olemassa olevat tiedot eläimestä ja omistajasta, mahdollisesti tuontiajankohta jos tiedossa jne. Lomake toimitetaan Etelä-Suomen aluehallintovirastoon, jossa tehdään päätökset. Samat toimenpiteet tehdään, jos yksityisen eläinlääkäriin havaittua mahdollisia puutteita tuontiehdossa eläin tuodaan sen johdosta virkaeläinlääkäriin tarkastettavaksi. Aluehallintovirasto voi määrätä valvontaeläinlääkäriin suorittamaan vastaava tarkastus laittomasti tuoduksi epäillylle eläimelle.

Kunnan virkaeläinlääkäri voi tehdä väliaikaisen päätöksen eläinten lopetuksesta, palautuksesta tai karanteeniin määräämisestä kiireellisissä eläintautitapauksissa läänineläinlääkäriin ohjeiden mukaisesti.

Muiden tuote-erien kohdalla tarvittavat tarkastukset tehdään aluehallintoviraston tai Ruokaviraston pyynnöstä.

Sisämarkkinavienti

Praktikkoeläinlääkärit ja valvontaeläinlääkäri suorittavat elävien eläinten ja elämistä saatavien tuotteiden vientitarkastuksia toimijan pyynnöstä, ja täyttävät asianmukaiset todistukset TRACES-järjestelmässä.

Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Lahdessa valvontaeläinlääkäri hoitaa ensisijaisesti vientitarkastukset viejän pyynnöstä. Myös praktikkoeläinlääkäri voi tehdä vientitarkastuksia, varsinkin jos vaadittavana toimenpiteenä on rokotuksia tms. Toimenpiteiden ja tarvittavien testien kustannuksista sekä kohdemaan vaatimusten selvittämisestä vastaa aina viejä. Laitosvalvontaa tekevä kaupungineläinlääkäri huolehtii elintarvikehuoneistojen ja -laitosten vientitarkastuksista. Tarvittavat eläinlääkintötodistukset tilataan Ruokavirastosta tarpeen mukaan, ja Ruokaviraston myös raportoidaan todistusten käyttö. Jos viejän rekisteröityminen Ruokaviraston viejäksi vaaditaan, vientitarkastuksen tekevä eläinlääkäri tarkistaa rekisteröitymisilmoitusta koskevan tosittteen.

Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Praktikkoeläinlääkärit (virkaeläinlääkäri) reagoivat heti, jos potilaana on eläin, jonka tuontiehtojen täyttymistä epäillään. He ryhtyvät heti tarkempien tietojen etsimiseen, mm. lähtömaan virkaeläinlääkäriin myöntämä terveystodistus rokotusmerkintöineen, eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annettu CVED-todistus jne. ja lukevat eläimen mikrosirun. Eläimelle tehdään samalla kliininen tutkimus raivotaudin oireiden varalta. Jos puutteita dokumenteissa ilmenee, täytetään samalla Ruokaviraston lomake ”*TARKASTUSKERTOMUS Lainsäädännön vastaisesti EU:n ulkopuolisesta kolmannesta maasta tuodun tai ei-kaupallisesti siirretyn koiran, kissan tai fretin tarkastus*”, johon kerätään kaikki olemassa olevat tiedot eläimestä ja omistajasta, mahdollisesti tuontiajankohta jos tiedossa jne. Lomake toimitetaan Ruokaviraston Raja- ja luomuvalvontayksikköön, jossa tehdään päätökset. Samat toimenpiteet tehdään, jos yksityisen eläinlääkäriin havaittua mahdollisia puutteita tuontiehdossa eläin tuodaan sen johdosta virkaeläinlääkäriin tarkastettavaksi. Ruokavirasto voi määrätä valvontaeläinlääkäriin suorittamaan vastaava tarkastus laittomasti tuoduksi epäillylle eläimelle.

Jos eläimessä voidaan epäillä rabiasta, tulee päätös lopetuksesta tai eristämisestä tehdä välittömästi virallisenä eläintautiepäilyinä. Tällöin pyydetään lisäohjeita läänineläinlääkäriltä, joka tekee lopullisen päätöksen.

Jos virkaeläinlääkärit epäilevät laittomasti tuotua tuote-erää, voidaan tehdä tarkastus kohteeseen ja pyytää CVED-dokumenttia nähtäväksi. Tällöin myös otetaan yhteyttä Ruokaviraston Raja- ja luomuvalvontayksikköön, josta pyydetään tarkempaa ohjeistusta tarkastukselle.

Kanavoitujen tuote-erien tarkastuspyynnöstä tulee kunnaneläinlääkärille ilmoitus TRACES-järjestelmästä. Tarkastus tehdään Ruokaviraston ohjeistuksen mukaan 15 päivän sisällä ja merkitään TRACES-järjestelmään. Tarkastuksen tuote-erälle voi tehdä joko kaupungineläinlääkäri, praktikko tai valvontaeläinlääkäri.

5.7. Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Turvallisuus- ja oikeusturvasyistä epäilyyn perustuvia tarkastuksia ei Lahden kaupungissa tehdä pääsääntöisesti yksin, vaan vähintään kaksi tarkastukseen oikeutettua viranhaltijaa osallistuu epäilyyn perustuville tarkastuksille. Tilanteen vaatiessa tai ennakkotietojen perusteella vaarallisimpiin kohteisiin mentäessä pyydetään virka-apua poliisilta. Tällöin tehdään virka-apupyynnö Pääjät-Hämeen poliisille joko sähköpostilla tai faksilla ennen tarkastusta.

Poliisi voi pyytää virkaeläinlääkärin avukseen eläinsuojeluasioissa, vaikka näin harvoin tapahtuu. Tällöin sovi-taan tapauskohtaisesti, kuka tekee mitään. Rikostutkinta kuuluu poliisille, mutta eläinsuojelupäätökset jää-vät eläinlääkärin tehtäväksi.

Mikäli valvonnassa annetaan määräyksiä tai kieltoja, joihin liittyy määräaikoja, jälkitarkastukset suoritetaan heti määräaikojen umpeuduttua. Jos ei siihen jostain syystä kyetä, tarkastus kuitenkin pyritään suorittamaan mahdollisimman pian määräaikojen umpeutumisen jälkeen. Ellei annettuja määräaikoja ole noudatettu, ryhdytään tarvittaviin jatkotoimenpiteisiin kuten pakkokeinoihin.

Jos valvontaeläinlääkäri päättää tehdä eläinsuojelulain 44§ mukaisen päätöksen eläimen talteenotosta välit-tömästi, voidaan eläin joko lopettaa, jos se on välttämätöntä kärsimysten välttämiseksi, tai sijoittaa väliaikai-sesti muualle. Pieneläimet sijoitetaan Lahdessa yleensä Pääjät-Hämeen eläinsuojeluyhdistyksen löytöeläinta-lolle, joka myös tarvittaessa noutaa eläimen.

Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Lahden alueella on runsaasti ilmoituksen tehneitä toimijoita, jotka kuuluvat säännöllisen valvonnan piiriin, mm. eläinkauppoja, löytöeläintaloja, eläinhoitoloita, kenneleitä ja talleja.

Valvontakohteet tarkastetaan säännöllisesti, mutta jos kohteen omat vaatimukset ja toimintatavat ylittävät selvästi eläinsuojelulainsäädännön vaatimukset ja toiminta on kaikin puolin asiallista, tarkastustiheyttä pie-nennetään tapahtuvaksi kerran viidessä vuodessa.

Eläinkuljetukset

Eläinkuljetusten tarkastuksia tehdään tarvittaessa läänineläinlääkärin pyynnöstä.

5.8. Eläimistä saatavat sivutuotteet

Lahdessa sijaitsevan kompostointi- ja biokaasulaitos Labio Oy:n valvonta kuuluu Ruokavirastolle MMM:n asetuksen 1193/2011 22§:n mukaisesti. Rahulan Rehu- koiranruokatehdas on Sopenkorvessa sijaitseva sivutuotelaitos. Lahdessa kaupungineläinlääkäri tai valvontaeläinlääkäri tekevät tarkastukset sivutuotelaitoksiin Ruokaviraston valvontasuunnitelman mukaisesti.

Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Lahdessa Nastolan alueella on kaksi haaskapaikkaa, joita valvontaeläinlääkäri valvoo Ruokaviraston perusteiden mukaisesti. Tarkastuskertomukset toimitetaan AVI:iin ja Ruokavirastoon.

Sivutuotteiden hautaaminen

Lahti kuulu märehittijöiden, sikojen ja siipikarjan osalta keräilyalueeseen, jolla raatojen hautaaminen ei ole sallittua vaan ne tulee toimittaa asianmukaisesti hävitettäväksi raatokeräilyyn. Praktikkoeläinlääkärit tekevät valvontaa tilakäyntien yhteydessä ja lisäksi asukkaat ilmoittavat aktiivisesti havaitsemistaan löydöistä. Jos laittomia sivutuotelöytöjä tehdään, tehdään asiasta tarpeen mukaan tutkintapyyntö poliisille ja ilmoitetaan aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon.

5.9. Täydentävien ehtojen valvonta

Mikäli kaupungineläinlääkäri tai valvontaeläinlääkäri havaitsee laiminlyöntejä täydentävien ehtojen indikaattoreiden kohdalla tekemillään tarkastuskäynneillä, hän ilmoittaa välittömästi aluehallintovirastolle ja toimittaa sinne myös mahdollisimman nopeasti kopiot tarkastuspöytäkirjoista. Aluehallintovirasto hoitaa varsinaisen tukivalvonnan.

5.10. Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

Peruseläinlääkäripalvelu

Praktikkoeläinlääkärit tai klinikkavastaava pyrkivät vastaamaan puhelimeen virka-aikana aina kun muilta töiltään ehtivät. Jos eläinlääkäri on toimenpiteessä, on vastaajassa viesti, joka kehottaa asiakasta jättämään soittopyynnön ja asiakkaalle soitetaan takaisin heti kun mahdollista. Varsinainen ajanvaraus- ja puhelinaika on arkaamuisin klo 8-9. Muuna aikana asiakas voi jättää kiireisissä asioissa yhteydenottopyynnön vastaan tai soittaa päivystysaikana päivystysnumeroon.

Päivystysnumero on koko Päijät-Hämeen yhteinen ja on maksullinen Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kulloinkin voimassa olevan taksan mukaisesti. Hinnat löytyvät sekä hyvinvointiyhtymän että Lahden kaupungin internetsivuilta.

Praktikkoeläinlääkärit tai valvontaeläinlääkäri kirjoittavat tarvittavat todistukset eläimelle tekemäänsä tutkimuksiin perustuen.

Praktikkoeläinlääkärit huolehtivat myös kotieläinten ja vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten asianmukaisesta lopetuksesta. Loukkaantuneiden ja sairaiden villien luonnonvaraisten eläinten lopetuksesta kaupungilla on sopimus Lahden seudun riistanhoitoyhdistyksen entisen toiminnanjohtajan kanssa, joka tarvittaessa pyydystää ja lopettaa ampumalla sairaat ja loukkaantuneet eläimet.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Lahdessa suurin osa tuotantoeläintiloista on tehnyt terveydenhuoltosopimuksen eläinlääkärin kanssa. Nastolan alueella on kaksi sikatilaa, joilla on terveydenhuoltosopimukset (100%) alueen ulkopuolisen eläinlääkärin kanssa. Lahdessa, Nastola mukaan lukien, on yhteensä 10 lypsykarjatilaa, joista kahdeksan on solminut terveydenhuoltosopimuksen joko kaupungin praktikkoeläinlääkärin tai alueen ulkopuolisen eläinlääkärin kanssa. Praktikkoeläinlääkärit tekevät tiloilla tarvittavat sairaskäynnit.

Yksityinen palvelutarjonta

Lahden kaupungin alueella toimii kaksi yksityistä pieneläinlääkäriasemaa, joita voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää erityisasiantuntemusta vaativien potilaiden hoidossa. Molemmilla yksityisillä vastaanotoilla on käytössään röntgen, mitä kaupungin vastaanotoilla ei ole, jolloin röntgentutkimuksia tarvitsevat potilaat lähetetään yksityisille. Nastolassa toimii kaksi yksityistä eläinlääkäriä, joista toinen hoitaa pieneläimiä ja toinen hevosia ja pieneläimiä. Alle sadan kilometrin päässä sijaitsee kaksi eläinsairaalaa, Yliopistollinen eläinsairaala Viikissä ja Evidensia Hattulassa, joihin voidaan lähettää sairaalahoitoa tarvitsevia potilaita.

Lisäksi suurelaimille on tarvittaessa saatavilla sairaalatason hoitoa Yliopiston eläinsairaalan Saaren klinikalla Mäntsälässä noin 40 kilometrin päässä.

Kiireellinen eläinlääkäriapu

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä hallinnoi päivystyspalveluja. Päivystysalue on Päijät-Hämeessä koko maakunnan kokoinen, ja se on jaettu kolmeen piiriin. Lahti kuuluu alueeseen 1, johon kuuluvat Lahden lisäksi Hollola ja Kärkölä. Alueella on neljä pieneläinvastaanottoa (Lahti, Nastola, Hollola, Kärkölä), jotka ovat eritasoisesti varusteltuja. Lahden tehtävänä on hoitaa kaksi neljästä päivystysalueen päivystysvuoroista. Pieneläinpäivystys on osittain eriytetty. Erillinen, yksityisiltä eläinlääkäriasemilta ostettu pieneläinpäivystys toimii perjantaisin ja aattona klo 16–20, lauantaisin, sunnuntaisin ja juhlapyhinä klo 08–20. Muina päivystysaikoina erittelyä ei ole, vaan sama päivystäjä hoitaa sekä suur-, että pieneläimet. Kaikki alueen päivystävät eläinlääkärit hallitsevat päivystysluontoiset perustoimenpiteet leikkauksineen.

Päivystystä varten on keskitetty yhteydenottopalvelu siten, että suureläinpäivystyksessä ja pieneläinpäivystyksessä on omat yhteydenotonumeronsa, joista puhelu ohjautuu päivystysvuorossa olevalle eläinlääkärille tai eläinlääkäriasemalle. Puhelut ovat asiakkaalle maksullisia Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän taksan mukaisesti.

Lahden kaupungin palkkaamilla sijaispäivystäjillä on aina virkamääräys.

Saatavuus- ja laatuavoitteet

Varsinaisen puhelinajan ulkopuolella virka-aikana asiakkaat voivat soittaa praktikkoeläinlääkärin numeroon, jolloin voi esim. klinikkavastaava vastata puheluihin tai asiakas voi kertoa asiansa vastaajaan ja jättää soittopyynnön eläinlääkärille. Eläinlääkäri soittaa asiakkaalle myöhemmin neuvontaa tai mahdollista ajanvarausta varten. Akuuteissa sairastapauksissa eläinlääkäri pyrkii selvittämään asiakkaalle ensiapuohjeet ja järjestämään eläimen hoidon niin pian kuin mahdollista.

Kiireettömät potilaskäynnit pyritään järjestämään kahden viikon kuluessa ajanvarauksesta, mikäli eläimen omistaja ei toisin toivo. Alle sadan kilometrin matka päivystäjälle toteutuu koko päivystysalueella: suurin etäisyys päivystyspisteestä päivystysalueen kauimmaiseen osaan on enintään 70 km. Lahdessa ei ole käytössä subventioita.

Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Lahden kaupungin verkkosivuilla on palautepalvelu, jossa voi jättää palautetta eläinlääkäripalveluista. Palaute ohjautuu kaupungineläinlääkärille, joka pyytää tarvittaessa hoitaneen eläinlääkärin lausuntoa palautteesta, ja vastaamisesta sovitaan erikseen.

Eläinlääkintähuoltoa koskevat mahdolliset asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt käsitellään Lahden rakennus- ja ympäristölupalautakunnassa. Ennen lautakunnan käsittelyä, jos on epäselvyyttä, onko tapahtunut hoitovirhe, omistajan tulee pyytää lausunto Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Jos arviolautakunta toteaa hoitovirheen, käsittelee rakennus- ja ympäristölupalautakunta korvausasian.

Lahden kaupungilla on vastuuvakuutus. Korvausmäärät ovat esine- ja henkilövahingoissa 1 milj. euroa ja taloudellisissa vahingoissa 200 000 euroa (monin ehdoin ja rajoituksin).

Toimitilat

Lahden kaupungin eläinlääkärin vastaanotolla on erikseen huoneenlämmössä, viileässä ja jääkaappilämpötilassa säilytettäville lääkkeille omat varastotilansa. Asianmukaiset pesu- ja kuivaustilat instrumenteille, praktiikkavarusteille ja suojavaatteille on järjestetty vastaanotolle. Toimitiloihin kuuluu toimistotila, lämmin autotalli ja riittävät varastotilat, henkilökunnan sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloineen sekä päivystäjän ja viransijaisen asumiseen soveltuvat tilat. Vastaanotolla on odotushuone, toimenpidehuone ja leikkaussali sekä potilaiden pesuun soveltuvat tilat.

Ajanvarauksia otetaan aamuisin ja eläinlääkäri on tavoitettavissa matkapuhelimesta koko päivän. Suurin osa hoidettavista potilaista on pieneläimiä.

Kaupunki huolehtii toimitilojen päivittäisestä siivouksesta ja kunnossapidosta sekä jätehuollosta. Eläinlääkäri on huolehtinut vanhentuneiden lääkkeiden ja käytettyjen ruiskujen, neulojen ym. hävittämisestä itse. Tiloihin on järjestetty asianmukainen vartiointi ja murtosuojaus.

Välineresurssit

Lahden kaupungin vastaanoton varusteisiin kuuluvat röntgenlaite, inhalaatioanestesia, pieneläinultraäänilaitte, mikroskooppi, hammaskivenpoistolaite, eläinvaaka, sähköisesti säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät sekä valaisimet. Suurin osa normaaleista tutkimusvälineistä ja instrumenteista sekä verianalysaattori ovat praktikkoeläinlääkärin omia. Tiloissa on Suomen eläintuhkaamon pakastin kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen.

5.11. Eläinlääkintäpalvelujen tilastointi ja raportointi

Kaupunki ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä. Praktikkoeläinlääkärit ja sijaiset toimittavat tilastot vuosittain kaupungineläinlääkärille, ja niistä ilmenevät sairaskäyntien, terveydenhuolto-ikäntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottoikäntien määrät päivystysaikana. Tilasto tallennetaan vuosittain VYHA:aan.

Kaupungineläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastolle pyydetyt raportit ja tilastot mm. seuraavista:

- eläinsuojelutarkastuskertomukset/päätökset
- terveysvalvontaan liittyvät käynnit
- tautiepäilyt
- eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.
- vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet

6. liitteet

Eläinlääkintähuollon resurssikartoitus 2020

Elintarvikevalvonnan suunnitellut tarkastukset 2020

Terveysuojelulain mukaisen valvonnan suunnitellut tarkastukset 2020

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue Lahden kaupunki vuosi 2020

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	23
Sikatilat	2
Lammas- ja vuohitilat	2
Hevostilat	10-20
Siipikarjatilat	3 (lisäksi paljon harrastekanoita)
Vesiviljelylaitokset	-
Turkistarhat	-
Tarhatun riistan tilat	-
Mehiläistarhat	8
Muut tuotantoeläinyksiköt	-
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	n. 15 000

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveystuotosopimukset	
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	8
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	2
Terveystuototilojen osuus (% kaikista nautatiloista)	43 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	2
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveystuototilojen osuus (% kaikista sikatiloista)	100 %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	-
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveystuototilojen osuus (% kaikista siipikarjatiloista)	0 %
Muut terveystuotosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	-
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveystuototyön resurssitarve (htv)	0,01 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveystuoto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	136
Sairaskäynnit päivystysaikana	47
Sairaskäynnit tiloilla pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	3000
Sairaskäynnit päivystysaikana	140
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	2 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveystuoto	
Pakolliseen terveystuotoon kuuluvat tilat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelma	1 liittymässä
Uudistuseläimiä tuottavat sikalat, salmonellavalvonta	-

Keinosiemennyssonneja tuottavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	1
Scrapie	-
Tarhattujen hirvieläinten terveystarkkailuohjelma	-
Vesiviljelyeläinten terveystarkkailukohteet	-
b. Muu eläinten terveyden valvonta	-
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,01 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Haaskanpitäjiksi ilmoittautuneet toimijat	2
Ilmoitetut haaskat	5
Sivutuotealan laitokset	2
Hautaamisilmoitukset	-
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,01 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet	Lkm
Kennelit	3
Hevostallit	35
Riistanhoidolliset tarhat	1
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	-
Eläinkaupat	2
Eläinlaitokset	3
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	150
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	20
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	0,7 htv

6. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON HENKILÖRESURSSIT

a. Eläinlääkärit	Htv
Eläinlääkäripalvelut	1,99
Eläinten terveyden valvonta	0,01
Sivutuotevalvonta	0,01
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	0,7
Elintarvikevalvonta	0,4
Muut tehtävät	0,4
Eläinlääkärit yhteensä	3
Päivystykseen osallistuvien eläinlääkärien määrä (lkm)	2 lkm
b. Muut kuin eläinlääkärit	Htv
Eläinlääkäriavustaja	1
Terveystarkastajan tekemä eläinsuojeluvalvonta	0,2
Muut tehtävät	
Muut kuin eläinlääkärit yhteensä	1,2
Ostopalvelut eläinlääkintähuollossa (sanallinen kuvaus) Ostopalveluiden laajuus ja laatu:	

Elintarvikevalvonta: suunnitellut tarkastusmäärät kohderyhmittäin 2020

Kohderyhmä	Kohteita (kpl)	Tarkastuksia (kpl)
<u>Maitoala</u>		
E1000.20 Juuston valmistus	1	2
<u>Liha-ala</u>		
E1001.50 Jauhelihan valmistus	2	3
E1001.70 Lihavalmisteiden valmistus, kypsä	1	4
<u>Kala-ala</u>		
E1002.10 Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	1	6
<u>Muna-ala</u>		
E1003.10 Munapakkaamo	1	1
<u>Vilja- ja kasvisala</u>		
E1004.10 Myllytoiminta	2	2
E1004.20 Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia tuotteita	10	9
E1004.30 Ruoka- ja kahvileipien valmistus	14	8
E1004.40 Muiden viljatuotteiden valmistus	2	2
E1004.50 Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus		
<u>Valmistus</u>		
E1005.10 Yhdistelmätuotteiden valmistus	2	4
E1005.20 Makeisten valmistus		
E1005.30 Juomien valmistus	3	2
E1005.40 Muu elintarvikkeiden valmistus	6	4
<u>Myynti</u>		
E1006.90 Ulkomyyntialue	30	6
E1006.120 Elintarvikkeiden tukkumyynti	7	3
E1006.130 Elintarvikkeiden vähittäismyynti	162	88
<u>Tarjoilu</u>		
E1008.10 Ravintolatoiminta	178	128
E1008.20 Grilli- tai pikaruokalatoiminta	49	28
E1008.30 Kahvilatoiminta	112	53
E1008.40 Pubitoiminta, vain juoma- tai vähäistä elintarviketarjoilua	34	4
E1008.50 Suurtalous- tai laitoskeittiö, mm. koulut, henkilöstöravintolat	61	49
E1008.60 Suurtalous- tai keskuskeittiö, pitopalvelu	50	21
E1008.70 Suurtalous- tai tarjoilukeittiö, ei ruoanvalmistusta	101	47
<u>Kuljetus</u>		
E1009.10 Elintarvikkeiden kuljetus	15	4
E1009.30 Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	3	0
<u>Varastointi ja pakastaminen</u>		
E1010.10 Eläinperäisten elintarvikkeiden varastointi	1	1
E1010.20 Ei eläinperäisten elintarvikkeiden varastointi	9	3
<u>Kontaktimateriaalit</u>		
E1011.80 Kontaktimateriaalit, metallit ja metalliseokset	2	0
E1011.90 Kontaktimateriaalit, paperi ja kartonki	2	1
E1011.100 Kontaktimateriaalit, muovit	5	1
E1011.180 Muut elintarvikekontaktimateriaalit	4	1
<u>Alkutuotanto</u>		
E1013.100 Lihantuotanto	38	0
E1013.110 Munantuotanto	1	0
E1013.20 Maidontuotanto	13	13
E1013.30 Hunajantuotanto	18	0
E1013.40 Peltoviljely	108	3
E1013.50 Puutarhaviljely, avomaa	11	2
E1013.60 Puutarhaviljely, kasvihuone	2	1
E1013.80 Vesiviljely	6	0
Yhteensä	1067 kpl	504 kpl

Terveydensuojelulain valvonta: suunnitellut tarkastusmäärät toiminnoittain 2020

Toimintaluokka/ toimintatyyppi	Kohteita (kpl)	Tarkastuksia (kpl)
<u>Talousvesi</u>		
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue	2	3
Vedenottamo	14	8
Pieni vedenjakelualue	17	12
<u>Kokoontuminen, lasten ja nuorten kohteet</u>		
Kerhotilat, iltapäiväkerhot ja nuorisotilat	18	12
Leirikeskukset	2	2
Sisäileikkiuistot	4	0
<u>Opetustoiminta</u>		
Peruskoulu	33	4
Lukio	6	0
Ammattioppilaitos	5	5
Korkeakoulu	4	4
<u>Majoitustoiminta</u>		
Majoitusuoneistot	24	11
<u>Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset</u>		
Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	93	37
Tatuointi ja lävistys	10	2
Solarium	8	4
Muu ihon käsittely tai hoito	2	2
<u>Sosiaalihuollon palvelut</u>		
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	76	21
Vanhainkodit ja vastaavat	46	32
Lastenkodit/ lastensuojeluyksiköt ja vastaavat	21	16
<u>Liikunta ja virkistystoiminta</u>		
Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	7	7
Pienet yleiset uimarannat	5	5
Yleiset altaat	16	14
Saunat	10	2
Yleinen liikuntatila	65	43
Yhteensä	488 kpl	246 kpl